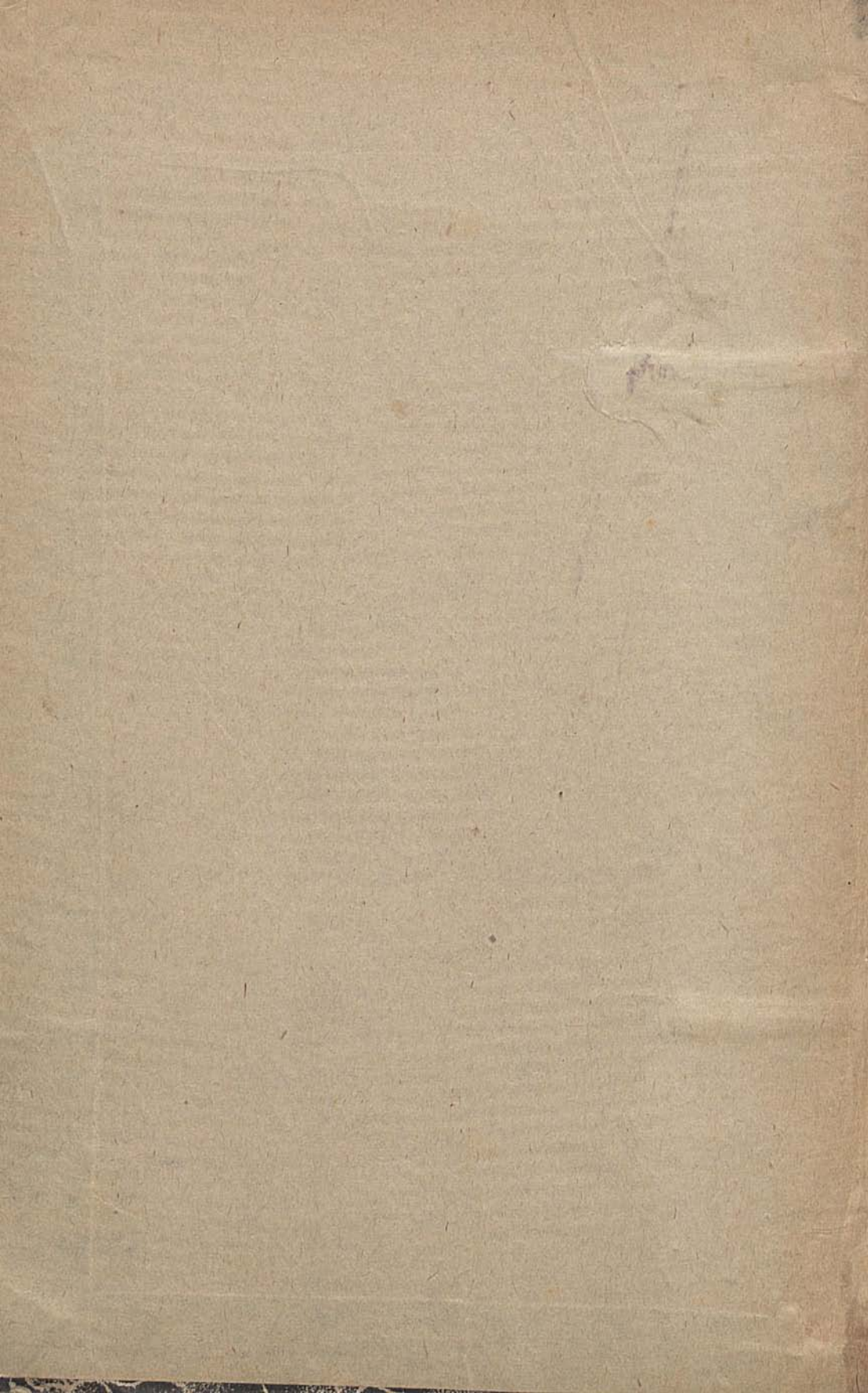


ba 643

1549

1578









1579

K-25

10/21/11

5



62 643

Янка Купала.

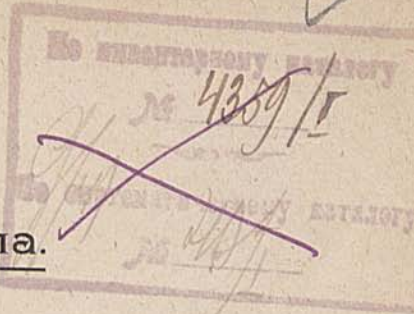
K-92

СОН   
НА КУРГАНЕ.

У 4-х абразох.



ПЕЦЯРБУРГ.  
1912.



~~11954~~

Уч. 1953 г. 6643  
а

Бел. аддзел  
г. 1994 г. 2

~~124~~

25. 04. 2009



*Пам'яті*

СВАЙГО БАЦЬКІ І БРАТА.

*Аутор.*

## А б р а з ы.

---

АБРАЗ I. У пушчы.

Сам. Русалкі.

АБРАЗ II. На замчышчы.

Сам. Чорны. Відмы.

АБРАЗ III. Пажарышчэ.

Сам. Пагарэльцы. Вясельная дружка. Прыстаў.

АБРАЗ IV. У шынкоўні.

Сам. Шынкар. Дзеўчаты. Госьці. Стражнік.

---

---





I.

## У Пушчы.

Восень. Ноч. Лес. Глуха шумяць, калыханыя ветрам, елкі і сосны; скрыпяць асіны і бярозы; с шэлёстам валіцца на зямлю трупяжоўтае лісьце. Паміж трох адвечных дубоў—мохам і гальлём уславы узгорак-курган; над ім, зачэпіўшыся валасамі за галіны дубоў, тры вісяць русалкі і калышуща. З усей мясьціны вее бязлюдзьдзем, чарам і жудою.

Русалкі, (разам).

Гу-та-та, гу-ля-ля,  
Гу-ля-ля, гу-та-та!  
Ад сучка да сучка,  
Ад куста да куста!

Ха-ха-ха! Вось яно,  
Вось русалак жыцьцё;  
Пушча—сосны, дубы,—  
Вось і царство усё.

Жывём самі сабой,  
Самі ўмеем мы жыць,—  
✓ Ніхто есьць не дае,  
✓ Не дае ніхто піць.

Днём ляжым, днём маўчым,  
Як ня жывы мы днём,  
А як ночка прышла—  
Мы жывём, мы п'ём.

Так калышэмся мы  
Ад куста да куста...  
Гу-та-та, гу-ля-ля!  
Гу-ля-ля, гу-та-та!

(Чуваць затрашчэлі сухіе сукі ад нечыіх ног).

1-я русалка.

Ці вы чулі, ці не?  
Штось трашчыць каля нас.

2-я русалка.

Чула так сама я,  
Вось напроці, якраз.

3-я русалка.

✓ Паўне воўк, ці мядзведзь,  
Бо хто-ж гэткай царой?...  
Як вядома, хадзіць  
Яны любяць сюдой.

1-я русалка.

Стукат толькі дзвюх ноі.

2-я русалка.

Ну, і што-ж там за дзіў:  
Ў госьці к нам чэлавек,  
Не інакш, заблудзіў.

Усе тры, (разам).

Чэлавек, чэлавек!  
✓ Не здарма пелі мы.  
А цяпер хто куды,  
Як начніцы, як сны.

(Атчэпліваюцца і разбегаюцца).



С а м, (выходзе, разгледаючыся).

Хаджу і блуджу я  
Ўжо колькі гадзін  
І, дзе ні ступлю я,  
Не бачу пудін.

Дубы ды хваіны,  
Бярозы, вязы;  
Скрыгочуць асіны,  
Шыпяць верасы.

Крутом нейкі шорах,  
Жуда, пустата;  
Па долях, па ўзгорках  
Легла цемната.

То нешта сьмяецца,  
То нешта пяе,  
То клічэ, здаецца,  
То тут-жэ снуе.

Гоп, гоп! Не чуваці!...  
Атказу німа.  
Ой, пушча, ой, маці!  
Ты зводзіш здарма.

Ох, зводзіш здарма ты,  
Наслаўшы дамоў!  
Я траплю да хаты,  
Я траплю дамоў!

(Пашоў далей, разгледаючыся).

Р у с а л к і, (выбегшы за кустоў, разам).

Ха-ха-ха, вось так госьць,  
Як з зямлі, як с травы!

Чалавек, як і ёсьць—  
З галавой і жывы.

Ці сюды, ці туды,  
Ад калоды, ад пня.  
Ўжо ня выйдзе ад нас  
Аж да белаго дня.

Гу-та-та, гу-ля-ля!  
Аж да белаго дня!

1-я русалка, (чэпляючыся ізноў за сук валасамі).

Як люблю я, люблю  
Гутатаца вась так!  
Як-бы дзе на градзе  
Зацвітаючы мак.

Помню гэта было  
На зямлі між людзьмі:  
Як любіла-ж яго  
Сэрцэм, думкай сваймі!

Як бажыўся ён мне,  
Што так любе і ён.  
Сколькі ночэк зьвялі.  
Сон ішоў нам ня ў сон.

Сон быў гэта, ах, сон.  
Зноў зіма па вясьне:  
Ён пашоў за другой,  
Ён пакінуў мяне.

І тады, ах, тады  
Адна сьцежка была —  
Ці ў раку, ці ў пятлю...  
Ну—ў пятлю я пашла.



І за тое люблю  
Гутатаціся так,  
Як-бы дзе на градзе  
Зацьвітаючы мак.

Усе тры (разам).

Гу-та-та, гу-ля-ля,  
Гу-ля-ля, гу-та-та!  
Як-бы дзе на градзе  
Зацьвітаючы мак.

2-я русалка, (селаючы пад дубам).

Я сядзець так люблю,—  
Гэта мой трон-пасад:  
Бо-ж я княжнай была  
Таму лет сто назад.

Прыгажэй за мяне  
Не было наўвакруг;  
Шмат пакорных тады  
Ў сябе мела я слуг.

Найвярнейшы адзін  
З іх мяне спадабаў:  
Як шалёны хадзіў,  
У мой бок пагледаў.

Знала мукі яго  
Я усе на вылет;  
Як сьмяшы, ах, сьмяшыў  
Яко сумны паглед.

Тады сэрца ў мяне  
— ✓ Не было, ці было...  
Княжне меці яго—  
✓ Не да твару ішло.

Князь багаты, стары  
Ажаніўся са мной,  
А мой верны слуга  
Заручыўся з ракой.

Вось за то і сяджу —  
Гэта мой трон-пасад,  
Бо-ж я княжнай была,  
Лет таму сто назад.

Усе тры, (разам).

Гу-та-та, гу-ля-ля,  
Гу-ля-ля, гу-та-та!  
Бо-ж я княжнай была,  
Лет таму сто назад.

З-я русалка, (ходзючы па капцы).

Я снаваці люблю  
То сюды, то туды,  
Ўспамінаючы свой  
Век з людзьмі малады.

Мы жылі у дваіх,  
Як дзьве рыбкі ў вадзе;  
Ён нідзе без мяне,  
Без яго я нідзе.

Як любіліся мы,  
Як быў ясен прастор!  
Плялі думкі свае  
С сонца, месяца, зор.

А пасья ад мяне  
Адарвалі яго...  
Узялі, павялі,  
Не казалі—чаго.



У мяне-ж, ах, прышло  
Дзіцянётка на сьвет;  
Хлопчык мілы такі,  
Як-бы с кветак букет.

Сьядна стало ўжо тут  
Мне за долю сваю...  
Я ў пялёнках яго  
Закапала ў зямлю.

Як нябошчык, жуда  
Мяне ўсю абняла:  
Я у горад аттуль  
Пабрыла, уцекла.

Ну, пасья гарадзкі  
Брук мяне адалеў:  
Хто мне лепей плаціў—  
Ласкі лепшыя меў.

З віном слёзы піла,  
Час маланкай ішоў;  
Не стрывала і там—  
Уцекла ўжо дамоў.

Сьцюжай выла зіма,  
Сьцежку сьнег засыпаў;  
Даплелася сяк-так,  
Дзе маленькі мой спаў.

Абняла курганок,  
Сьлёзы беглі с павек,  
І заснула я там,  
Ах, заснула на век!

І за тое сную  
Так сюды і туды,

Ўспамінаючы свой  
Век з людзьмі малады.

Усе тры, (разам).

Гу-ля-ля, гу-та-та!  
Так сюды і туды—  
Ўспамінаем мы свой  
Век з людзьмі малады.

(Чуваць зноу затрашчэлі сукі).

1-я русалка.

Зноў трашчыць у кустох.

3-я русалка.

Гэта, знаць, любы мой  
Ўжо вярнуўся ка мне  
Са старонкі чужой.

1-я русалка.

Не, ня твой, але мой  
Зьменнік той ходзе, знаць,—  
Зноў мяне палюбіў,  
Будзе зноў цалаваць.

2-я русалка.

І ні твой, ні яе,  
А мой верны слуга  
Княжну ўспомніў сваю,  
І ідзе, як магá.

3-я русалка, (як-бы сама да сябе)

Мо' нябошчык сыноч?..

1-я русалка, (як раней).

Мо' татуля сівы?..



2-я русалка, (так сама).

Мо' стары князь, мой муж,  
Ка мне йдзе—як жывы?..

Усе тры (разам).

Ну, ў кусты, хто куды!  
Хай-жэ йдзе маладзец,  
Пакуль блуду яго  
Не надойдзе канец.  
(разбегаюцца).

Сам, (разгледаючыся).

Ня сылеп я, здаецца,  
Здаецца не п'ян, —  
Зноў гэтае мейсцэ, ✓  
Той самы курган.

І ногі прысталі,  
І хочэцца спаць,  
А сьцежкі, чым далей—  
Не знаць і не знаць.

Ці кінуў хто ўрокі  
У кожны тут кут,  
Ці ведзьмы ў нарокі  
Мяне водзюць тут.

Так шумы пужаюць,  
Чуць што дзе дрыгне:  
А дома чэкаюць  
Даўно ўжо мяне.

— ✓ Гоп! гоп! Не чуваці,  
Атказу німа.  
Ой, пушча, ой, маці,  
Ты зводзіш здарма!

Жартуеш здарма ты,  
Наклаўшы ламоў...  
Я траплю да хаты,  
Я траплю дамоў!

(Ідзе далей).

Русалкі, (выбегшы, разам).

І не наш, і ні чый,—  
Так сабе чалавек.

1-я русалка.

Для спачынку яму  
Я прыдумала лек.

2-я русалка.

І мне ведама ўжо.

3-я русалка.

Знаю я. Як не знаць?

Усе тры, (разам).

Вось тут на кургане  
Яго ўложым мы спаць.

(Чэпляюцца ізноу валасамі за сукі і калышуща).

Ха-ха-ха! Сёньні ўжо  
Ён ня выйдзе атсюль.  
Гу-ля-ля, гу-та-та!  
Гу-та-та, гу-та-туль!

1-я русалка.

Ах, успомніла я  
Сваё ў летку жыцьцё;  
Пільнавала тады  
Я за вёскай жытцо.



Ужо сьпелы былі,  
Як адзін, каласкі;  
Вецер іх калыхаў  
Вось так, так, на бакі.

Ласкаталі так мне  
Яны твар, валасы;  
Ласкатала іх я  
Ад расы да расы.

Пільнавала іх я;  
Ажно раз, нада днём,  
✓ К ім кабета ідзе,  
Проста йдзе с фартухом.

Вочы ўпаўшы ў яе,  
Не вясёла яна,  
І худая уся—  
Косць ды скура адна. ✓

Як прышла, дый скубель  
Каласкі так мае,  
І адзін за другім  
У фартух, як свае.

А я шась! а я ў сьмех!  
Зьняў кабеціну страх,  
Ды на ўцекі аттуль,  
Толькі чула я—ах!

Разьвязаўся фартух,  
А яна ўсё бяжы,  
І разсеяла так  
Каласкі па мяжы.

Ах, як сьмешна было!  
Як сьмеялася я!

Гу-ля-ля, гу-та-та!

Гу-та-та, гу-ля-ля!

Усе тры, (разам).

Ах, як сьмешна было!

Ну, яна, ну сямья!

Гу-ля-ля, гу-га-та!

Гу-та-та, гу-ля-ля!

2-я русалка, (атчэпліваецца і садзіцца пад дзерэвам).

Ўжо недаўна было;

Шільнавала ў ваўсе

Так я грушу адну,—

Бач, хлапца к ей нясе.

Абарваны такі,

Адно зрэбье на ім;

Босы быў і усім

Тросся целама худым.

Як да йгрушы дабег,

А ўжо быў на ей плод,

Зірнуў, плюнуў ў руку,

І на йгрушу—як кот.

Як да верху далез,

Давай дзіч тую рваць,

І за пазуху ўсё

Напіхаці, хаваць.

А я тут галінкай

Па камлі грушы хлоп!

Ды вось як: сучком трэсь! (паказвае)

Зляцеў хлопец, як сноп.

Лятучы, зачашіў

✓ Кашулёнаю сук,



І з запазухі ўсе  
Грушы кучай стук-стук!

— ✓ Не збераў, паляцеў,—  
Уцекаў, як быў дуж.  
А я ў хохат, у сьмех  
І с хлапца і з ігруш.

Ах, як сьмешна было!  
Як сьмеялася я!  
Гу-ля-ля, гу-та-та!  
Гу-та-та, гу-ля-ля!

Усе тры, (разам).

Ах, як сьмешна было!  
Ну, яна, ну сямья!  
Гу-ля-ля, гу-та-та!  
Гу-та-та, гу-ля-ля!

3-я русалка, (атчэпліваецца і снуе па кургане).

Ах, і здарыўся мне  
Так-жэ сёлета сьмех.  
Пільнавала лажка,  
Дзе быў блізка начлег.

Траўка ладна ✓ ужо  
Ад зямлі адышла  
І панаднай была  
Для каня, для вала

Меў на воку яе,  
Як хто толькі зірнуў;  
Аж сьмельчак раз адзін  
— ✓ Так яе не мінуў.

Ночкай цёмна было,  
Як на дне у вадзе;



Канв. 1953 г.  
Ба 643  
а

Хмары месяц зьвялі,  
Зоркі так-жэ нідзе.

Я ў травіцы сяджу:  
Бачу, нейкі бедак  
На худзенькім кані  
Патцікаецца так.

Сядзіць конна, а ўвесь,  
Як асіна, дрыжыць;  
Падабраўся к лажку,  
Як сава, ўкруг глядзіць.

Конь прышаў да травы  
І са смакам скубе:  
Вельмі голадзен быў—  
А я шась так сабе! (паказвае).

А конь скок! ды на ўцёк  
У ваўсе капыты.  
А ездак аб зямлю...  
Устаў паплёўся ў кусты.

Адну толькі нагу,  
Як калеку, валок,  
А я ў хохат, у сьмех...  
Такі сьмешны быў скок.

Усе тры, (разам).

Ах, ях сьмешна было!  
Ну яна, ну семья!  
Гу-ля-ля, гу-та-та!  
Гу-та-та, гу-ля-ля!

1-я русалка.

Але-ж дзе, але дзе  
Гэты наш маладзён?



2-я русалка.

Мы тут пелі сабе,  
А на сьцежку ўзбрыў ён.

3-я русалка.

Не яму пуціну  
Ў гэтай пушчы найці.

Усе тры, (разам).

Пушча наша для нас—  
Яе нашы пуці.

2-я русалка.

А каб пэўна было,  
Пашукаць трэба нам.

Усе тры, (разам).

Пашукаць, паглядзець  
Там і тут, тут і там!  
(Разбегаюцца).

1-я русалка, (па хвілі варочаючыся).

Ха-ха-ха! блудзе ўсё,—  
Разгледае кусткі;  
З рук і ног кроў цячэ,  
Сумны, бледны такі.

3-я русалка, (выбегаючы).

Ха-ха-ха! блудзе ўсё.  
То аб пень, то аб лом.  
І на неба глядзіць,  
Як-бы там яго дом.

2-я русалка, (выбегае).

Ха-ха-ха! блудзе ўсё.  
С сучкоў знакі кладзе.

Каб другі раз ня йсьці,  
Перайшоў ужо дзе.

Усе тры, (разам).

Прыдзе, прыдзе сюды,  
Хоць-бы млеў, хоць-бы чэз,  
І засьне, ах засьне,  
Як-бы ноч, як-бы лес.

1-я русалка.

Стойце! чую трэск я.

2-я русалка.

Ўжо ідзе.

3-я русалка.

Ах, як кот!

Усе тры, (разам).

А цяпер хто куды!  
Песьні ў ход! чары ў ход!

(Разбегаюцца, толькі у паблізасьці чуваць с трох старон іхні хохат і—  
„гу-ля-ля, гу-та-та“).

С а м, (змучыўся, чуць ідзе).

Ўжо змогся саўсім я,  
Змагла мяне цьма,  
А сьцежкі-пуцінкі  
Німа, як німа!

Спаткаў і ваўка ўжо—  
Зуб ляскаў аб зуб;  
Сава праляцела  
І села на дуб.



С-пад пня выбег заяц  
І ў гушчу пабег,—  
А гэткі быў белы,  
Як вапна, як сьнег.

Лізула гадзюка  
Хвастом каля ног,  
Пабегла і недзе  
Схавалася ў мох.

Ах, болей хадзіць, так  
Блудзіць не магу!..  
І сон не астаўся  
Сабой у даўгу.

Пара атпачыці,  
Дыхнуці пара,  
Хутчэй мо' на небе  
Узойдзе зара.

(Садзіцца на кургане).

Ах, як тут выгодна!—  
Узгор, як пакой—  
Мох, лісьця, чарнобель,—  
Лес над галавой.

Ах, ах, як-жэ слаўна  
Тут можна заснуць!  
(Прыслуховаецца).

А ўсё нейкі шорах  
Як чуць, так і чуць...  
(Відам салавее).

Ох, муцяца думкі,  
Павекі—як звон!..

Хацінка... сямейка...

Ах, сон, ты мой, сон!..

(Засыпае. Русалкі выходзяць з укрыцця).

1-я русалка, (нахінаецца і угледаецца на Сама).

Ах, прыгожы які!

2-я русалка, (як і першая).

І які малады!

3-я русалка, (так сама).

І чаго-ж, і на што  
Заблудзіў аж сюды?

1-я русалка.

Як ён люба злажыў  
Ручкі пад галаву!

2-я русалка.

Як снапок, гэтак лёг  
Тут на мох, на траву!

3-я русалка.

Сам сябе усяго  
У клубочэк сагнуў;  
Як атпаўшы лісток,  
Як нябошчык заснуў.

Усе тры, (разам).

Ха-ха-ха! як лісток,  
Як нябошчык заснуў!

2-я русалка.

Цяпер сядзем пры ім,  
Як тры кветкі ў вакне;  
Ціха так, каб не знаў—  
Ці на яве, ці ў сьне.



1-я русалка.

І навеім яму,  
Пакуль сонцэ зірне,  
Казку долі яго.

2-я і 3-я русалка, (разам).

Што?

1-я русалка.

Сон на Кургане.

Усе тры, (разам).

Гу-ля-ля, гу-та-та!  
Пакуль сонцэ зірне,  
Загадаем яму  
Сьніці на кургане.

(Садзяцца: дзьве—на абапал—у галаве, адна—у нагах. Ціха жаласьліва  
пяюць; шум лесу зліваецца з іх песьняй).

Сьпі, наш міленькі саколк,  
Госьць наш не званы, не сланы!  
Дням пагубляў ты даўно лік  
Долі сваей не спынянай.

Мы над табою, мы—цені,  
Поля і лесу начніцы,—  
Казкай павеўнай асенім  
Думкі твае злыбядніцы.

Гу-та-та, гу-ля-ля!  
Казкай павеўнай асенім...

Сьпі, наш міленькі... Нікому  
Гэткаго сну не ссылалі:

Будзеш ты дома, за домам,  
Будзеш ты бліжэй і далей,

Сокалам вольным па сьвеце  
Будуць павевы насіці;  
Вогнікі ўгледзіш на цьвеце,—  
Будуць табе іх гасіці.

Гу-та-та, гу-ля-ля!  
Будуць табе іх гасіці.

Сьпі, наш міленькі!.. Далёка  
Неба глухога сьвітаньне;  
Будзе нялёгка, нялёгка,  
Покі дзень новы настане.

Мы цябе тутка атулім  
Ласкай сваёю і песьняй,  
Песьняю—лю-лі, ой, лю-лі!  
Гэтак панадне, уцешне. ✓

Гу-та-та, гу-ля-ля!  
Гэтак панадне, уцешне...

Сьпі, наш міленькі!.. Вы, сосны,  
Елкі, дубы і асіны,  
Кіньце шумеці жалосна, ✓  
Пейце вясёлай часінай.

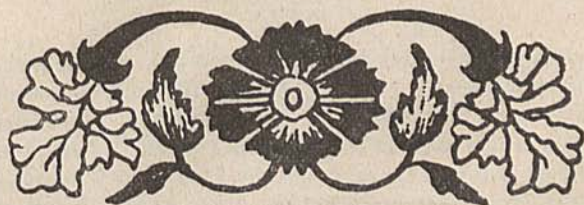
Выгляні, месяц беляны,  
Сьветыч ад веку да веку,  
Сьведкаю будзь неабманнай  
Гэтаго сну чэлавека.



Гу-та-та, гу-ля-ля!  
Сьведкаю будзь неабманнай  
Гэтаго сну чэлавека.

Пад канец песьні падбліжаюцца—з аднаго боку воўк, а з другога —  
ліс і аподаль, на задніх лапах садзяцца; паміж іх падымаецца да пала-  
віцы гадзіна і глядзіць у старану сьпячаго; с-пад лазоваго куста высо-  
ываецца заяц і разгледаецца, з апошнімі славамі русалчнай песьні  
паволі апускаецца

З А С Л О Н А .



1870  
1871  
1872  
1873  
1874  
1875  
1876  
1877  
1878  
1879  
1880  
1881  
1882  
1883  
1884  
1885  
1886  
1887  
1888  
1889  
1890  
1891  
1892  
1893  
1894  
1895  
1896  
1897  
1898  
1899  
1900







## II

### ✓ На замчышчы.

Ноч. Старое замчышчэ, ці так сабе палац—калісь знаць важны—сягоньня напоў разваліўшыся. На г'зымсах паўрасталі палыны і крапіва; каля сьцен ~~дзікія рожы~~ і акаціі памешаліся з лазой і непрыветліва шэлесьцяць. Вокны і дзьверы ўсе наглуха забіты таўстымі яловымі дошкамі. Ганак (дзе і рэч адбываецца) каменны, на шасьці слупох— па тры с кожнага боку. Пусткай, гнільлём і зністажэньнем вее з усяго замчышча.

С а м, (патнікаецца к парадным дзьверам с тапаром у руках).

Колькі ўжо ночэк, колькі ўжо раз  
Стукаўся ў гэтыя сьцены.—  
Вечна заходзіла штосьці не ў час  
Мне на дарозе нязьменна.

Дзед мой нябошчык, калі ўміраў,  
Так гаварыў мне і тату:

✓ Скарбы у лёхах замчышча схаваў  
Хтось адзін вельмі багаты.

Трапіць-жэ можна ў ноч тую на сьлед,  
Як з іх спадае закліцьце;  
Толькі пары тэй ня ведаў і дзед—  
Трэба яе адгадаці.

Летам, у восень, зімою, вясной  
Гэтыя пробую дзверы;  
Штось атпіхае, штось кідае мной,  
З рук выбівае сякеру.

(Закладае лязо за дошку і мацуе).

Чорны, (паяўляецца ля сцяны незаметна і хватаецца за сякеру).

Ты зноў сюды лезеш, нешчасны!  
Ха-ха-ха! вось так навала!  
Напрасна, мой мілы, напрасна,  
Зноў цябе немач прыгнала.

Не дам я да скарбаў дастаца,  
✓Варту я моцна трымаю;  
Хто важыцца з мною змагацца—  
Помач я крэпкую маю.

Ці просьбай, ці грозьбай, ці стонам  
Стукнешся ў гэту мясьціну—  
І ўсё на загубу: ня ўлезеш да скону  
Ха-ха-ха! счэзьнеш скацінай...

Сам, (атступае ад дзвераў, тапор з лоскатам валіцца на ганкава  
каменьня).

Так ужо ёмка тапор залажыў,—  
Меціўся дошку сарваці,—  
Бач, як-бы сілы усе свае збыў;  
Млее рука, не спазнаці.

Хаты сваёй лягчэй зрушыць звяны,  
Тут ня йдзе ў лік і ахвота.  
Спробую толькі з другой стараны,  
Мо' спрытней пойдзе работа.

(Закладае тапор так сама, з другога боку дошкі).



Ну, адрываўся, пракляты запор,  
До' жартаваці са мною!  
Сілы, больш сілы! ах, каб цябе мор!  
Зноў не пакратаць рукою.

Чорны, (выбіваючы ізноў тапор).

Зубамі грызі, вйіся ў ранах,  
Сэрцам бі ў камень, як звонам,  
Крывёю парог злі цэгліны,  
Трупам тут ляж безгалоўным,

І сьвету таго выглянь марай,  
З небам аплутаўшысь дружбай —  
Удар пярунамі с-пад хмараў,—  
Я не пакіну тут службы.

Сам, (шукаючы тапара).

Дома ўжо нельга мне далей так жыць,—  
Дом мой магілай халоднай;  
Каменем поле сьцюдзёным ляжыць,  
✓ Плёны зьмёў вецер галодны.

Марна пад кроквай ржавее каса,  
Недзе ўчапіці нарага...  
Толькі чырвоная ўсюды раса,  
Толькі к неўдачам дарога. ✓

✓ Гадзіны ўюцца вяроўкай ля ног,  
Смокчуць кроў з жылаў піяўкі;  
К Богу звярнуся—маўчыць нема Бог,  
Сьцелючы ў пекле прылаўкі.

Людзі!... Што людзі? Ці ёсьць дзе між іх  
Годны адзін хоць у людзі:  
Мутнасьцый, трупам нясе ад усіх;  
Пошэсьцый поўныя грудзі.

Чорны.

Ха-ха-ха! Жыць табе трудна,  
Цесна, хоць так сьвет вялікі,  
Й думце з людзямі адлюдна,  
Свойскае стало ўсё дзікім.

І долю ўжо як абязвечыў,—  
Скарб цябе цягне закліты.  
А сколькі разоў ад мяне чуў:  
Лезеш і тутка здарма ты!

С а м, (находзячы тапор).

Вось і тапор мой. К рабоце жывей!  
✓ Скарб дастаць мушу я гэты;  
Ласкай павее тады ад людзей.  
Неба і цэлага сьвета.

(Замахіваецца тапаром у самыя дзьверы; Чорны ізноў яго выбівае;  
С а м абясілены валіцца на зямлю).

Чорны.

Калі-ж ты спагоніш ахвоту?..  
Вянь павуцінай, травою;  
Зьмешайся з гразёю, з балотам,  
Стукай аб мур галавою..

Вясёлкай табе скарб сьмяецца,  
Вогнікам зводзе бліскучым...

(Сам мацуецца устаць).

Што? Зноў табе, квольнік, здаецца,  
Што сіл досыць маеш магучых,

Каб мяне тут паканаць, адалеці,  
Вываліць дзьверы ў замчышчы.  
Не! Перш магілай на сьвеце  
Станеш свайго пажарышча,



Пакуль сюды ўвойдзеш не званы.  
Кінь свае думкі, дзяціна.  
Лепш чэрвем ад рана да рана  
Ляж пад гнілою асінай.

Ха-ха-ха! і там жджы усходу,  
Новаго ўсходу-прынады;  
Пішчы там, як кáня ў пагоду;  
Вый, як ваўкі на Каляды!

С а м. (шукае, поўзаючы на каленях, тапара).

Мусіць змацуе гэтая глуш.  
Эх ты мой быт чэлавечы,  
Ўдзержыць сякеры і то ўжо ня дуж,—  
Корчацца ногі і плечы.

Як-бы тапёр ужо толькі найсьці  
Ў гэтай пустошы заломнай...  
✓ Дзе ён? Дамоў без яго-ж мне ня йсьці  
Як-жэ тут цёмна, як цёмна!

(Дастае з-за пазухі смолку).

Маю на ўсякі прыпадак с сабой  
Колькі смаляных патпалак,  
Толькі запалкі...

(Мацае у кішэнях).

Ай, Божэ ты мой!

Дома забыўся запалак.

(Шукае і знаходзіць абмацкам тапор).

Ну, ўжо і так рэзачок свой знайшоў,

(Прабуе пальцам лязо).

Толькі аб камень збіў зубы.  
Што-ж? Так сягоньня ўжо пойдзем дамоў, —  
Вытачу заўтра, мой лобь.

Эх, каб ешчэ ды папробаваць з раз  
Гэтых струхлеўшых запораў.  
Вось і напаў-бы у добры мо' час...  
Там, эй, не знаў-бы ўжо гора.

(С трудам устае і пагледае на дзьверы).

Чорны.

Ты ўсё угледаешся ласа  
Збыцца ня можэш пакусы;  
Дам я табе тут папасу,  
Толькі гуляй без прымусу.

Сам.

Ціха... Прыпомніў; ёсць мел у мяне.  
(Находзіць за пазухай крэйд).

Ўчора на мысль мне ўзляцела...  
Чуў, што і поўнач тады не чапне,  
Круг абвясці толькі ўмела!

(Садзіцца пасярод ганку — бокам к дзьверам — на кучы друзу і мелям,  
абводзе каля сябе круг).

Вось, мо цяпер і спазнаю усё,  
Як найці к скарбу дарогу;  
У поўнач тут, кажуць, свае йдзе жыцьцё,  
Толькі-б не зняцца трывогай.

Трэба хоць песьню злегка зацягнуць, —  
С песьняй сьмялей, кажуць людзі;



Мыслі благіе далей адлетуць,  
Шорах так страшэн ня будзе  
(пяе).

V.?

*Смеш' ад мыхай  
голі*

✓ А туманіла ночэнька цёмная  
✓ Нашы нівы і нашы сялібы,  
✓ І ўсім песьню пяе непрытомную,  
✓ Ё запацеўшыя звонючы шыбы.

Ва ўсе сьвежкі блізкіе, далёкіе  
Неспажыты уплўтаўся хворае,  
Сьцяг-прысады стаяць адзінокіе,  
Агнецветны нявыгляне параст.

✓

✓ Не заходзе, ідуць прысадамі,  
✓ Падарожны з далёкага краю  
✓ З добрай весткай, з ласкавымі радамі,  
✓ Аб жыцьці-небыцьці не спытае.

Не заходзе ніхто к нам са сьветычам,  
Як пажар, як агністае сонцэ,  
Неразвейнаго, вечнаго свету чым  
Аслабешай улўбы старонцэ.

✓ Ходзім, блудзім, снуем без прыстанішч,  
✓ Атраўляем старыя малітвы  
✓ На забытым самімі курганішчы  
Дзе сьпяць сьведкі нявыйграных бітваў.

Адно ветрам асіны хістаюцца,  
Дзе сном слава заснула незваным,  
✓ Ды круччо на пажыву злетаецца,  
Судзіць суд над жыцьцём закаваным.

✓ Гэй, ты, гэі! наша ночэнька цёмная,  
Завагніся ты сонца пажарам,

✓

Распалі нашу долю заломную,  
Не пракляцьцем, а божым будзь дарам!

(Перэстаўшы пець).

Нейкую кашу, бадай, не з дабромъ  
Ліха ўжо, ўзнаць, заварыла;  
Сьвіст, бразгатня, тупаніна кругом.  
Што за нячыстая сіла?!

Проста рабінава ночка прышла!  
Жудасьць—дзе вока ня кіне...  
Пацераў спробую, можа імгла  
Гэта шышучая згіне.

(Шэпчэ пацеры. Чорны сьвішчэ: паяўляецца чалавек у лекайскім уборы і, падаўшы жалезны саганок, знікае. Чорны запускае у сярэдзіну саганка руку і, падыймаючы аттуль жменя золата, падтрэсае яго на далоні; грошы са звагам — як путаў жалезных — валюцца ізноў у гаршчок; Чорны ізноў аттуль іх бярэ і так усё перэсыпае. Сярод ночнай цемры, золата блішчыць чырвона—смольным жуткім полымем і, як сыпецца, выдае, быццам плыве нейкая крывавае поліўка).

Чорны.

Дзын-дзын-дзын, зьвіні, як жалеза.  
Золата, звонка-званіста;  
Зьвіні па жалезных нарэзах  
Дзын-дзын, зьвіні ў звон ірдзіста.

Зьвініце ў звон золата, лозы;  
Сыкайце, гадзіны, з гнёздаў;  
Зьвініце ў звон золата, сьлёзы;  
Блыск свой гасіце вы, зьвёзды.

(Вецер усіліваецца. Словы Чорнага зліваюцца у нейкую дзікую музыку з бразганьнем грошы, шэлестам зарасьляў і скрыпам дошак забітых вагон і дзьвераў замчышча. Паяўляюцца—то з адной то з другой стараны ганку—відмы; Чорны кідае кожнаму з іх па колькі чырвонаў на зямлю, — касьцятрупы хціва іх падбераюць, птходзяць к Саму і цянюць навокала яго — то падбліжаючыся, то аддаляючыся ад абвездзенага мелама круга).



Зноў ты, зноў ты непакоіш  
Нашэ царства уладарства:  
Зноў ламаці—думкі роіш—  
Праўды нашай гаспадарства.

Вон адгэтуль, вон с парога!  
Скарб пад нашымі замкамі.  
Вон, якой прышоў дарогай:  
✓ Скарб пілнуе цемра з намі.

— ✓ Хто закон наш не ўшануе—  
Я здаўлю таго прынукай:  
Абручом такім спаўю я,  
Як вужакай, як гадзюкай.

2-е відма.

Што тут робіш? Хто асьмеліў  
Падыйсьці пад хорам гэты?  
За праступ такі на дзеле  
Даць атказ свой мусіш мне ты.

Не на сьмешкі, не на жарты  
Мы вартуем гэтых зломаў.  
✓ Скарб пад нашай схован вартай—  
Не дадзім чашнуць нікому.

Вон адгэтуль на заўсёды!  
І не важея ступіць кроку:  
Усе выходы і ўходы  
Наша мае страж на воку.

✓ А хто варты не ўшануе,  
Я здавлю таго прынукай:  
Абручом такім спаўю я,  
Як вужакай, як гадзюкай.

3-е відма.

Зноў на скарб наш вочы лупіш,  
Зноў прыбрыў с сваей пустошы..  
Здохнеш перш, чым к яму ступіш  
Тут не банк, мой ты харошы.

Сотні лет і сотні плечаў,  
З сотні ніў яго тут клалі,  
А ты, відма чэлавечча,  
К яму зубы так аскаліў.

Вон адгэтуль! Маё дзела  
Ў тым, каб скарбу не практаў.  
Я ганю цябе, калелы,  
Гэтым хорамам заклётым.

Хто граціц мне не ўшануе, —  
Я здаўлю таго прынукай:  
Абручом такім спаўю я—  
Як вужакай, як гадзюкай.

4-е відма.

Скуль ты ўзяўся? чаго хочэш?  
Кім пасланы, кім пазваны?  
Што с сякерай тут ламочэш —  
Па скарб лезеш захаваны.

Псуці хочэш нам машыны  
Нашай фабрыкі цямрычнай..  
Вон адгтуэль! вон, скаціна,  
С сваей думай неабычнай!

Вон адгэтуль! Тут крануці  
Я нічога не пазволю:  
Я ганю цябе акуцьцем  
Гэтай хорамнай будоўлі.



Хто пеуць фабрыку спрабуе—  
Я здаўлю таго прынукай:  
Абручом такім спаўю я,  
Як вужакай, як гадзюкай.

5-е відма.

Ці ты блёкату напіўся,  
І за лішне перамерыў?—  
Аж пад мур наш заваліўся  
С сваей востраю сякерай.

Не, не трапіў на пару ты,  
Не туды прывёў бог шкляны...✓  
Напаю цябе атрутай,  
Аж патомак будзе п'яны.

Вон адгэтуль, покі цэлы!  
Я ганю цябе законна:  
Шкляным звонам, капляй белай,—  
Царства нашага аслонай.

Хто звадзіць шынк наш спрабуе,  
Я здаўлю таго прынукай:  
Абручом такім спаўю я,—  
Як вужакай, як гадзюкай.

6-е відма.

Ну, чаго сюды прыпоўз ты?  
Ці табе не здаў хто рэшты?  
Чаго лезеш горш каросты  
І гішэфты мне пеуеш ты?

Тут не гавдэль, тут не крама:✓  
Німа дзэгцю, німа солі...  
Вон! Засядзь клапом пад трамай,  
Шукай скарбу ў сваей столі.

Вон адгэтуль! вон са скурай!  
Я гавю цябе сьвячніцай:  
Вечнай плесьняй гэтых мураў, ✓  
Неспажытаю цямыцай.

Хто гішэфты нам папсуе,  
Я здаўлю таго прынукай:  
Абручом такім спаўю я,  
Як вужакай, як гадзюкай.

7-е відма.

Дужа, дужа так нягодна:  
Праў сьвянцонных не шануеш;  
Гэткай подласыцый выроднай  
Сабе пекла прыгатуеш.

Скуль ты маеш пазваленьне  
Скарбам гэтым карыстаці?  
Проч адгэтуль безадменна!  
Ціха сядзь у сваей хаце.

Проч ад нашаго ўладарства!  
Я ганю цябе павагай  
Найвышэйшай земных царстваў!  
Зрадай к сьвету, к цемры смагай.

Хто наш голас не ўшануе,—  
Я здаўлю таго прынукай;  
Абручом такім спаўю я,  
Як вужакай, як гадзюкай.

Ч о р н ы, (звонючы ўсё золатам).

Ў права, ў лева, ў лева, ў права  
Аплетаці шчыльна, жвава

Абручамі ў знак, не ў знакі,  
Як гадзюкі, як вужакі!



Відмы, (сплетаюцца за рукі і, як ланцюгом, ачэпліваюць і кру-  
жацца навокала Сама).

Як гадзюкі, як вужакі,  
Абручамі ў знак, не ў знакі

Аплетаці шчыльна, жвава  
Ў права, ў лева, ў лева, ў права!

Чорны, (падымае і стукае аб саганок абломкам муру).

Гэй, на вырай, гэі, на жніва!  
Толькі спрытна, толькі жыва.

Ў лева, ў права, ў права, ў лева  
Па насыпелыя пасевы!

Відмы, (расплетаючыся і збегаючы з ганку — кожнае у сваю  
• старану).

Па насыпелыя пасевы—  
Ў лева, ў права, ў права, ў лева!

Толькі спрытна, толькі жыва,  
Гэй, на вырай! гэі, на жніва!

Сам, (папраўляе ямчэй у руках тапор).

Што за дзіва, што за сіла  
Тут сьвістала, скавытала.  
Штось круціла, штось муціла,  
Як вяроўкай, аплетала.

(Відмы па хвілі варочаюцца у тым самым парадку, але кожнае валачэ  
с сабой—зачапіўшы пятлёй за шыю—таварыша, каторы, астанаўліва-  
ючыся каля Чорнаго, кідае яму у саганок колькі медзякоў; пасля  
відма садзіць свайго таварыша на кругу каля Сама канцом вяроўкі  
завязываючы рукі).

Товарыш 1-го відма, (кідаючи грошы).

Дзед і прадзед пахалі  
Поле роднае тое,  
А цяпер мне казалі,  
Што яно ўжо чужое.

З роднай выгналі хаткі,  
Як-бы ім што я шкодзіў...  
Эх, нясу ўжо астаткі,  
Бо за праўду мне ходзе.

1-е відмо, (садзючы таварыша, да Сама).

Вось таварыш для хаўруса,  
Каб не брала больш пакуса...

Сядзьце ціха, сядзьце зьмірна,  
Як мак з макама—так абшырна,

Як дамоўкі—так глыбока,  
Як злом камня—так высока.

Сэрца шэптаў атчурайся,  
С тапаром сваім сквітайся.

Як не глянць сюды цекава—✓  
Цемра тут закон і права.

Таварыш 2-а відма.

Як-жэ, як я стараўся  
Сабраць гэтых шалегаў,—  
І ў калоды цягаўся,  
І падзённа ў двор бегаў...

Сцьюжа пісьнецца к хаце,  
Жыта ўжо ані жменькі,—  
А тут кажуць аддзі  
За шнурок свой вузенькі.



2-е відма.

На, і ўчыцеся ахвоты  
Шанаваць закліяцця сплёты.

Сядзьце роўна і пакорна:  
Як калоды—так праворна.

Як у пні клін—так свабодна,  
Як дамоўкі—так выгодна.

Ад граніцы да граніцы  
Страж мая тут—паляўніца.

Дум згасіце ўсе праявы;  
Цемра тут закон і права!

Таварыш 3-го відма, (кабета). 8?

Ад усходу да ночы  
Такшла ў постаці звінна—  
Смолью пот лез у вочы,  
Хоць круці—кашуліна.

А тут платы за многа  
Кажуць, хоць гэтак мала...  
Наце! што-ж? ваша змога,  
Наша дзе не прапала.

3-е відма, (з насъмешкай).

Вось табе падмога ў працы  
Па скарб лезьці у палацы,

Дабівацца ў валадарства  
Цёмна-ночнаго мацарства.

Сядзьце квола, асьцярожна;  
Гляньце там, тут а трывожна,—

Як пыліны—так забыты,  
Як атопкі—так прыбіты.

Ажані тапор з неславай,—  
Цемра тут закон і права!

Таварыш 4-го відма (аднарукі).

Як па праўдзе судзіці—  
Мне належала-б плата,  
А тут кажучь плаціці  
За якуюсь там страту.

Руку рвучы, машына  
Сапсавалася, праўда,—  
Але ў чым-жэ я вінны, ✓  
Калі вінна прылада.

4-е відма.

Ўсё для дружбы, ўсё для большай  
Тваім думам збор вясельшы.

Сядзьце роўна, жэлязіста,  
Мазаліста і крывіста;

Як дым гутні—так цягуча,  
Як час векаў—так жывуча.

Як авечкі—гэтак дружна,  
Як надмуркі—так натужна:—

Скарб ня будзе тваёй стравай:  
Цемра тут закон і права!

Таварыш 5-го відма.

Так усё аплуцілі—  
Не найці ў сьвеце сьвета,



І ў давак пусьцілі  
На пакусу звод гэты.

Ўзялі усё—дам апошкі:  
Капля, кажуць, жалее;  
Мо хоць трошкі, хоць трошкі  
На душы прасьвятлее.

5-е відма.

Ўжо с пацехай ды вяёлай  
К табе йду, мой ты дзябёлы.

Сядзьце шумна, як расохі,  
Дурнашьян, чэртапалохі;

Як звон фляшэк—неўгамонна,  
Як сама кроў—так чырвонна,

Як пагібель—так шчасьліва;  
Затуманьце усе парывы,

Каб ня зводзіў скарб ласкавы...  
Цемра тут закон і права!

Товарыш 6-го відма.

Так аплуціў, ачмуціў,  
Як чэрвяк лісток вішні,  
Хоць і знаю, што круце,  
Хоць і знаю—што лішне.

Мушу даць, хоць ня штукі:  
Зьмёў с тачка і паскрэбы;  
Кажуць, лепшай прынкуі  
Не найці як—патрэба.

6-е відма.

На, і доўга не тругуйся,  
І па скарб да нас ня сунься.

Сядзьце ціха, сядзьце скрыней,  
Як-бы мухі ў павуціне.

Як кароўка—гэтак дойна,  
Як свая цень—так спакойна;

Гібка так—як валаконцы,  
Так працэнтна—як чырвонцы,—

І па скарб ня лезь аблавай:  
Цемра тут закон і права!

Таварышы 7-го відма, (двое—старая кабета і падростак).

Кабета.

Каб хаця ужо сьвечак  
Як найболей разнеціў,  
Каб аж мой чэлавечэк  
На тым цешыўся сьвеце...

На імшу на „задушкі“...  
За жывёлку так сама...

Падростак.

За памершыя душкі  
Майго таты і мамы.

7-е відма.

Для навукі, для прымеру,  
Як паступкам знаці меру...

Сядзьце складна і прыкладна,  
Непакратна і незрадна;



Як фігуркі вирізаны,

Як бібулы малеваны,

Як грыбы ў сыплясенай глебе!

Вочы к небу, губы к небу!

Ўсе жыцця здушыце зьявы...

Цемра тут закон і права!

Чорны, (стукаючы абломкам цэглы па саганку з грашыма).

Ў права, ў лева, ў лева, ў права

Аплетаці шчыльна, жвава

Абручамі ў знак не ў знакі,

Як гадзюкі, як вужакі.

(Відмы ізноў сплетаюцца між сабой за рукі, ачэпліваючы і кружучыся навокала Сама і пасаджаных пры ім зьвязаных таварышаў. Глухашмяліна гудзяць — ні то пяюць; Чорны у тахт ім бразгае абломкам па саганку; скрыпяць дошкі; шэлесьцяць зарасьлі, вецер сьвішчэ у шчэлінах. Усё гэта зліваецца у вадну — нейкую пыкельна-шалёную мэдэлю; нэма толькі сядзіць Сам і яго таварышы на грузах замчышча).

Відмы, (у вадзін голас).

Як гадзюкі, як вужакі,

Абручамі ў знак, не ў знакі

Аплетаці шчыльна, жвава

У права, ў лева, ў лева, ў права!

(Раптам асьвечывае ўсё замчышчэ пажарны блеск. Момент, відмы астанаўліваюцца і дзіка, злавестна глядзяць: вочы іх крывёй наліты, зьверскіе, прагавітныя).

Чорны, (стукаючы абломкам па саганку).

Зноў на вырай, зноў на жніва,

Толькі скрытна, толькі жыва!

Ў лева, ў права, ў права, ў лева —  
Па наспелыя пасевы.

Відмы, (расплетваюцца: кожнае бярэ за вярхоўку — між галавой і рукамі — звязанага свайго таварыша і ў парадку, у якім прышлі, сходзюць з ганку пад звон Чорнага грашыма).

Па наспелыя пасевы —  
Ў лева, ў права, ў права, ў лева,

Толькі скрытна, толькі жыва,  
Гэй, на вырай, гэі на жніва!

(Чорны сьвішчэ. Паяўляецца і забірае саганок з грашыма той самы чалавек, што яго і прынёс).

С а м, (усхапіўшыся з мейсца).

Што за дзіва, што за сіла  
Зноў круціла, зноў муціла?...

Скавытала і сьвістала,  
Як-бы путам аплетала, —

Ні то ў яве, ні с спрасоньня...  
Што за ночка мне сягоньня?!

Было цёмна, як у вулі, —  
Хоць-бы ў вока пальцэм ткнулі, —

А тут відна ў гэтых грудях,  
Хоць лічы іголки ўсюдах.

(Узіраецца у той бок, скуль бьець большы блеск).

Што я бачу?.. Ці-ж быць можэ?..  
Гэта-ж вёска!.. Божэ!.. Божэ!..



Жонка... дзіце... бацька... матка...  
Ах, ты, хатка, мая хатка!

(Як шалёны, злетае с тапаром з ганку).

Чорны.

Ха-ха-ха-ха!..

З А С Л О Н А.









### III.

## Пажарышчэ.

Досьвітак. Непадалёку ад пажару. Пасяродку стаіць дзікая груша. Валяецца колькі галавешак. Далей—трохі ў права—пачынаецца палаючая вёска: з некаторых хат асталіся ужо толькі печі ды коміны а па баках лежыць асмалеўшае бяровення. Пажар падбіраецца пад другі канец вёскі. Калі-не-калі узрываецца вецер і даносе снапы іскар. Чуваць гул полямя і людзкіх галасоў.

1-ы пагарэлец, (цягнучы лаву).

Скуль і як яно ўзялося?

С чьей хаты занялося?..

Сплю, як толькі сыяць у ночы,

Чую, лезе дым у вочы;

Усхапіўся, пагледаю:

Морэм полямя гуляе;

Сам не знаю, ў што ўчапіцца...

Ну за лаву—прыгадзіцца.

(Ідзе далей).

2-гі пагарэлец, (з андараком і каптаном бабскім).

...Мы с сваёй ешчэ не спалі:

Дзіцянітка калыхалі..

Раптам—відна... Я у дзверы,  
Ды ня ў дзверы, а ў кут змерыў.

Сяк так выскачыў за хатку...  
Бачу, косе ат пачатку

Агонь вёску, як памора;  
Зноў я ў хатку... ах, ты, горэ!

Сам не знаеш, што ўхапіці;  
Крычу жонцэ: бяры дзіце!

Сам ханаю сёе тое...  
Чуць з душою, чуць з душою.

З-ці пагарэлец, (з матком і шпулькамі).

Я так крэпка спілю на печы:  
Ажно тут—штурхель у плечы!

Глядзь; аж нехта качаргою  
Мяне цягне, як дугою.

Ўжо ўстаю, ужо буджуся,  
Злазіць с печкі ўжо лаўчуся...

Бух аб землю, як сноп жыта,  
Проста бокам аб карыта!...

Хтось крычыць: барджэй-жэ, тата!...  
Ломюць цягнуць усё с хаты...

Я—хвацель маток і шпулькі...

(Глядзіць за пазуху).

Ну, а люлька... німа люлькі.



Дзяўчынка, (с хлопчыкам—меньшым ад сябе, абое у вадных зрэбных кашулях). ✓

Як маланкай, пашла хатка.

Чэравічкі і апратка.

Хлопчык, (праз слёзы разглядаючыся).

А дзе-ж татка? а дзе мама?

Дзяўчынка.

Ціха, братка: я так сама

Вось с табою іх шукаю,  
Дзе-ж падзеліся—не знаю.

Ў гэты бок нясьлі кадушку.

Хлопчык.

Патсадзі—сарву я грушку;

Хочу вельмі піць і есьці.

Дзяўчынка, (патсаджываючы хлопчыка, с павагай).

Вось уздумаў грушы трэсьці.

Тутка гэткае нешчасьце, —

— ✓ Не дзівота і прапасьці,  
А ён, баш, с сваёй ядою!

Хлопчык, (саскочыў і грызе сарваную дзічку).

Пабяжым цяпер затое.

Дзяўчынка.

Ня лезь толькі ў вочы с плачэм:  
Татку, мамку недзе ўбачым.

Хлопчык, (з радасьцяй адбеганушы з дзяўчынкай).

Недзе нойдзім, недзе ўбачым!

1-я кабета, (цягнучы саху, заплакаўшыся):

Што за ночка! што за ночка!  
Не пакінуў і ламочка!

Як сярпом, зжынае, голе...  
А стары, прост, сходзе с поля,

Галаву саўсім губляе —  
Сам не знае, што хватае:

То у хлеўчык матанецца,  
То ля пуні апынецца...

Ні прыстаньня, ні куточка...  
Што за ночка! што за ночка!!

2-я кабета, (з дзіцянім у калысцэ):

Чуць успела, чуць з душою  
Гэта выхваціць малое;

Асталася ступа, дзежка  
І пасудак і адзежка.

Мой паехаў с кума братам —  
Папрасіў — паехаў сватам,

І не бачыў і ня ведаў,  
Як гарэла ўсё да сьледу,

Мо-б што больш уратавалі...  
Так, саўсім, саўсім праналі..

3-я кабета, (цягнучы на руках ягнё):

... Цягнем с хаты мы ламоцьце:  
Зірк на хлеўчык — страху коце...



Я у хлѣучык — гнаць кароўку:

Як прывязана вяроўкай —

Ані з мейца... тут авечка

С хлева ў полыме, як печку, —

Я ягнятка хваць за воўну,

А тут дыму ужо поўна...

Чуць у дзьверы, чуць папала,

А ўжо хатка дагарала.

Жыд, (з багамольлем і ліхтарамі; за ім жонка яго і чацьвёра дзяцей).

І стадола, і камора

Так ешчэ стаялі ўчора,

А сягоньня, як у яму,

Заваліліся і с крамай.

(Да жонкі).

Знаеш, чуў я ад Агаты:

Дзіцяні згарэло с хатай.

Жыдоўка, (с падушкай і халаю).

Мне казалі на прыгумні:

Чалавек звуглеў у пуні.

1-е жыдзянё, (с блешанымъ пудэлкам цукеркаў).

Вотэ-ж вочы дым кусае.

2-е жыдзянё, (са скруткам пэркалю)-

Будзе-ж крама зноў такая?...

3-е жыдзянё, (са скрынкай с цьвекамі.)

Як-жэ гэты агонь страшэ.

4-е жыдзян ё, (з кульком мукі).

А як с козачкаю нашай?

(Ідучь далей).

(Чуваць званкі, пасьяля сїхнуць; выходзіць з леваго боку вясельная дру-  
жына; маладая у вянку, малады с кветкай на грудзях, сват перэпа-  
саны праз плечо белым ручніком, музыка са скрыпкай, закосьнік,  
маршалак і дзье дзяўчыны -- дружкі).

Маладая, (асоваецца бяссільна пад грушу, закрываючы рукамі  
заплаканыя вочы).

Што тут стала? што тут стала?

Ўсё у дыму, ўсё прапала!

Дзе-ж мы сонейка сустрэцім?

Галавы прыкрыці нечым.

Малады, (сазіцца ля маладой, абнімаючы, прытулівае к сабе і  
успакаівае).

Ціха, міленькая, ціха.

Як прышло, так пойдзе ліха;

Пагаруем, пабядуем,

Дасьць Бог — хатку адбудуем...

(Горка усьмехаючыся).

І вясельле дагуляем.

М а ч ы х а м а л а д о й, (выбегае задыхаўшыся са стараны пажару).

Ах, ах! чым вас прывітаем?...

Чула, чула, галубочкі,

Вашы званкіе званочкі..

Так усё мы вас чэкалі:

Каравай прыгатавалі, —





А які-ж, ах, быў удачны!  
Каб вы зналі— які смачны!

Сват, (пьянаваты, панура).

Відно, смачны, бо смалілі,  
Што аж хаты ў дым пусьцілі.

Маршалак.

Знаць, згуляці захацелі  
Без шлюбоўнікаў высельле.

Музы́ка.

— ✓ Але толькі без музыкі —  
Пад пажарныя скавыкі.

Войчым маладога, (выходзе са стараны пажару с пустымі—  
як і мачыха рукамі).

Ну, прыехалі, нарэшце!  
Вось чым сэры́йка пацешце,  
Малады і маладзіца.

Мачыха.

Мы ў суседавай сьвятліцы  
Вас ад шлюбу, ✓ выглядаем;  
Гаманім сабе, чэкаем... ✓

Войчым.

Як вам ведама—дзе мелі  
Адгуляць вашэ высельле.

Закосьнік.

Ў вашых можна-б скруціць ногі —  
Ні разгону, ні падлогі.

Мачыха.

✓ А тут раптам у ваконцы  
Віднютэнька, як-бы ў сонцы!

Войчым.

Тут у лямэнт бабы, дзеці.

Мачыха.

К сваім хатам мы ляцеці.  
— √ Ёратаваці не прышлося.

Войчым.

Найперш з нашых занялося.

Мачыха.

Як-жэ собіла ў час гэтка  
Замарудзіць так вам, дзеткі?...

Сват, (заметна манючы).

Мост зламаўся, ну, праждалі,  
Покі броду атшукалі.

Войчым, (панура).

Знаем вашыя мы броды:  
Гэта так у нас заўсёды.

Соцкі, (выбегае с парожнім вядром).

А вы што тут сталі ў кучы  
Ды, як мокрыя анучы,

Не парушыцеся з мейца?  
То-ж не жарты вам, здаецца...

Патпаліў ўсіх нейкі злодзей...  
Зараз волаець с прыскам пойдзе.

(Маладая свой вянок, сват ручнік а музыка скрыпку вешаюць на  
грушы, і ўсе ідуць за соцкім у старану пажару).



Стары, (з ім, разам, старая і іх нявестка з грудным дзіцем;  
лясуць стол, начоўкі і калыску).

Я казаў вам, што за блізка —  
Пачарнела аж калыска.

Нявестка.

Ах, забыліся дайнічкі!

Старая.

Стаўма гэтта каля дзічкі.

Стары.

А, рабі ўжо, як там знаеш.

Нявестка.

Каго толькі не спытаеш —  
Адным чынам, што нам хтосьці  
Патпаліў сяло па злосьці.

Старая.

Каб звуглеў, як гэта сажа.

Стары.

Чымся слухаць, што хто кажэ,  
Лепш папраў дзіцю пялёнкі.

(Усе атходзюць).

Нявестка, (на выхадзе).

Не забыць каб зноў даёнкi.

Дзяўчынка, (і хлопчык з ёй — абое ужо заплакаўшыся).

Дзе-ж той тата збег сягоньня?

Хлопчык.

Мамка ёсьць, але вон гоне.

Дзяўчынка.

Мамку маем і не маем.

(Ідучы далей, разгледаючыся).

Падростак, (дурнаваты, вядучы сьляпую бабу, каторая баючыся ступае).

Зараз, зараз сьвет пазнаем...

Сьлепая.

Ці ня зб'іўся ты з дарогі?—  
Дзе ступлю, нячэцца ў ногі.

Падростак.

Ціха, бабка, пойдзе гладка;  
Не сьпячэшы, як аладка;

Як ні бойся—не ўбаішыся:  
Ўсе сягонья патпякліся.

(Убачыўшы ламацьцё).

А!.. начовачкі і столік!

Сьлепая.

Дзе-ж мы гэта, мой саколік?

Падростак.

А пад грушай, на узьмежку;  
Сядзь пад ёй во, як пад дзежкай,

І глядзі на дым чырвоны,  
З даля, як с-пад парасону.

Сьлепая.

А вагонь-жэ не дастане?



Падростак.

Ці-ж асьлепла, ясьне пані?—  
Тут і чорт цябе ня чэпе.

Сьлепая.

А мо' далей пойдзім лепей?

Падростак.

Ну, садзіся; будзь спакойна:  
Далей, бліжэй—усё роўна.

Сьлепая.

Усё роўна, мае дзеткі,  
Мне ўжо сонцэ, ночка, кветкі.

Падростак, (угледаючыся на грушу).

А!.. ці бачыце, бабуля,  
Як зрасьлі на йгрушы дулі:

Хвастач, скрышка і вяночэк?

Сьлепая.

Кпі сабе, мой галубочэк!

Падростак.

Даліпан-то, не жартую...  
(Становіцца на стала і хочэ дастаць скрыпку).

Вось так зараз запілюю.

Старая, (выходзіць з ламацьцём; з ёй стары і нявестка).

Ты чаго на стол узбіўся?

Падростак, (саскакаваючы са стала).

Ціха, цётка, не сварыся; —

Мірам кончым гэту справу:  
Я—на ўцекі, ты — пад лаву.

(Саскаківае са стала і адбегае на бок).

Стары.

Такі воласьць абаронюць.

Нявестка.

Дзе-ж? усіх к ратунку гонюць:  
Мяне з дзіцем—то хацелі.

Старая.

З двара с помпай прыляцелі:

Людзі ім ваду цягаюць,  
Яны кішкаю пускаюць

На закоты, на застрэшкі...

Стары.

Ну, ідзем, не ўзялі дзежкі.

(Атходзюць).

Падростак, (выбегшы з укрыцця).

А цяпер мая ўжо скрышка,  
Толькі лоўка, толькі шыбка.

(Дастаў скрыпку і прабуе струн).

Вось зайграю ва ўсе плечы  
Ад запечка ды да печы,

Ад парога да парога...

(Выбегае кабета—вар'ятка, сышоўшая з розуму праз пажар,—у зрэбнай спадніцы і кашулі—без каптана; на левай рукаў у яе—як дзіцячэ—апклучана анучкамі галавешка, а ў правай—сьціскае у жмені нож; як выбегла—хлопец атскочыў на старану).



Вар'ятка, (размахіваючы нажом).

Дай гасьцінец, дай дарогу!..

Жыў ніхто тут не залежэ:  
Ўсіх пазводжу, ўсіх парэжу!

Вось так жніва, вось пакоша!  
Дзе мой муж, дзе мой харошы

Німа мужа—і так дужа:  
Ўсюды пойдзе крыві лужа.  
(Угледаецца на сьляпую пад грушай).

Ты са мной яго жаніла,  
Ты яго мне і спаліла..

Давай горла, бо іначэй  
Сьвету боскаго не ўбачэ  
Твой пагляд, зьмея, вужачы.  
(Хочэ кінуцца з нажом на кабету).

Падростак, (падбегae і хватае з заду за руку).

Што ты, цётка, звар'яцела,  
Ці мо блёкату пад'ела:

К сьляпой лезеш без баязьні,  
Як угледзе, справе лазьню. ✓

Чым людзей тут зарэзаці,  
Лепш пільнуў свайго дзіцяці...

Вар'ятка, (с пачатку тузаецца, але пры слове: „дзіцяці“, выпускае з рук нож і туліць к грудзям галавешку).

Лю-лі, лю-лі, мой сыночэк!  
Лю-лі, люлі, сакалочэк!  
(Дастае грудзі і хочэ карміць).

Падростак, (сам да сябе).

Проста, с поля сышла цётка.

Вар'ятка.

На, пасьсі, на, дзіцянітка!

Ты ня вер, што кажуць людзі,

Быццам таткі ўжо ня будзе.

Падростак, (сам да сябе).

Ждзжы к Пятру сырка, матуля.

Вар'ятка.

Маеш мамку, а татуля?...

(Неўспадзеўкі к падростку).

Я с табою ажанюся.

(Хочэ абняць яго).

Падростак, (сам да сябе).

Кленкі ўсе згубіла, мусе.

Вар'ятка.

Толькі, як вясельле ўстроіць?

Падростак, (сам да сябе).

Трэба бабу супакоіць.

(Да вар'яткі, паказываючы скрыпку).

Я пайграю—ты паскачэш.

Вар'ятка.

А вянок дзе?

Падростак, (паказываючы на грушу).

Ці-ж не бачыш?



Вар'ятка, (дастае вянок і кладзе на галаву).

А як с сватам і дружынай?

Падростак, (сам да сябе).

Ну, нявеста! каб лепш згінуў.

(Да яе).

Я ўсім буду, мая душка.—

Разам—сватам, мужам, дружкай.

(Дастае з ігрушы хвастач і—як сват—закручывае сабе праз плячо;  
адрывае кусок з лісьцямі галінкі і прычэплівае к грудзям).

Вар'ятка.

І музы́кай, і музы́кай.

(Глянула на сыяпую, і кладзе на галаву ёй кусок сухой галінкі, скру-  
ціўшы абручом).

А ты, імасьць, будзь нам свацый!

Падростак.

Час вясельле пачынаці.

(Садзіцца на калысцэ і пачынае іграць і прыпеваць; вар'ятка, цянуючы  
каля ігрушы, патцінае яму на языку).

Былі ў бацькі тры сыны,

Гоп я!

Ды ўсе-ж яны Васілі,

Гоп я!

Дзяўчынка і хлопчык, (выбегаюць і с плачэм кідаюцца  
да вар'яткі).

Мама! мама! дзе наш тата?

Вар'ятка.

Вон, ягнята, вон, шчэнята!

(Далей прыпевае пад музыку с падросткам).

Адзін коні пасе,  
Гоп я!  
Другі лапці пляце...

(Пачуўся са стараны пажару гоман і крыкі: „дзяржы моцна!“, „бі,  
колькі ўлезе!»)

П а д р о с т а к, (прыслушаўшыся, ускаківае).

Цяпер, жонка, давай драла,  
А то, каб не перэпала

І табе, і мне так сама.

(Выбегаюць абое).

Д з я ў ч ы н к а і х л о п ч ы к, (бягучы за вар'яткай с плачэм).

Дзе наш татка? мама, мама!

(Уваліваецца гурмам куча людзей, валакучы і тузаючы Сама).

С а м.

Хоць зарэжце—ўсё мне роўна:  
На начлезе быў сягонья.

Пламя ўзгледзіўшы с папару,  
Ратаваць бег ат пажару...

Я ня вінен, хоць зарэжце...

1-шы г о л а с, (з грамады).

Лжэ сабака, праўду бесьце:  
Конь згарэў яго у хлеве.

С а м.

Хоць павесьце тут на дрэве,  
На начлезе...



2-гі голас, (перэпыняючы).

А с сякерай,  
Зьвёўшы хаты, ў воласьць мерыў?

С а м.

Як і вы, бег ратаваці  
Вас усіх, як сваіх брацьцеў.

3-ці голас, (кабчы).

С тапаром і галавешкай,  
Патцікаючыся сыцежкай...

4-ты голас.

Покі што, прывяжэм к грушы.

5-ты голас.

Хай-жэ тут мазгі пасушэ.  
Як агнём агонь гасіці.

С а м.

Хоць зарэжце, хоць судзіце, —  
На начлезе быў я толькі.

4-ты голас.

Ці німа ў каго вяроўкі?

3-ці голас.

Ўсе бяровеньня пагарэлі,  
А вяроўкі каб ня стлелі?

4-ты голас.

Паяса мо хто пазычэ,  
Посьле ўсё на ім палічым.

Колькі галасоў.

Хто аб паясе тут думаў!

3-ці гола с.

Я сяджу сабе у кума...

5-ты гола с, (перэпыняючы).

Гэта-ж пояс свой ён мае.

4-ты да 5-го.

Я с табою прытрымаю,  
А хай хто яго развяжэ.

3-ці гола с.

На вяроўцэ ўсё раскажэ.

(Адвязываюць пояс; пасыпаліся з запазухі кускаі смолкі).

1-шы гола с.

Во, во! гляньце, чым праебвіста  
Ратаваў усіх нас чыста.

Колькі галасоў.

Нават смолка для патпалкі...

3-ці гола с.

Пэўне мае і запалкі.

(Валакуць і прыіскаюць Сама плячыма к ігрушы, закручываюць рукі  
назад і зьвязываюць іх на другім баку ігрушы).

С а м.

Ратаваці бег с папару  
Усіх чыста ат пажару.

1-шы гола с.

Хай да дня тут перастое,—  
Там убачым, што якое...



4-ты голас, (да сляпой бабы).

А ты май яго на воку.  
(Хутка ўсе атходзюць у старану пажару).

С а м, (панура).

За німа што на вяроўку,  
Як якога арыштанта...

П а д р о с т а к, (выбегае са скрыпкай).

Фі! Якога бачу франта...

Вось абняў, ак дзеўку, грушу,  
На т рукамі не парушэ...

Я хоць з бабай ажаніўся,  
Гэты-ж к дрэву прычапіўся.

(Да Сама).

Дрэнна, дзядзька! Не вялічкі  
Смак пад дзічкай не ўрваць дзічкі.

Ну, пушчу цябе на волю,  
Вазьмі бабу маю толе;—

Ўсяго першы дзень жэнаты,  
А ўжо, хоць ідзі вон с хаты.

Адно ты мяне ня выдай...

(Хочэ развязаць пояс, але аглянупшыся, уцекае).

С т а р а я, (за ей нявестка падбегае, і хмурна ідзе стары, кідаючыся са сьлязьмі к Саму).

А!.. сыноч мой, ці ж ты збрыдаў  
Хаткай, намі так без жалю?

С т а р ы, (панура).

Ці то праўда, што казалі?

Старая.

Усё бацьком сказаць павінен.

С а м, (з болем).

Хоць зарэжце, я ня вінен:

На начлезе быў... С папару

Ратаваць бег ат пажару,

А яны мне...

Стары, (перэпыняючы).

Конь быў дома.

Старая.

Бег са смолкай і саломай

Ўжо пад воласьць, кажуць людзі.

Нявестка, (галосючы).

Што-ж, міленькі, цяпер будзе?

Ў ссылку могуць засудзіці,

А мне хоць ідзі ў сьвет з дзіцем.

Стары, (глуха).

Не жалеў ты бацькі, маці,

Ані жонкі, ні дзіцяці.

Старая, (сьлязліва).

Колькі бедненькаму мукі:

Зьбілі так, звязалі рукі.

(Хочэ развязаць).

Стары.

Не чапай без часу, маці,—

Гэтым нам не ўратаваці.



Толькі можэ стацца горэй.  
Усё роўна ўжо дзень скора:

На верх праўда выйсць павінна,  
Хоць-бы мела ўзяць нам сына.

Нявястка, (уціраючы сьлёзы).

Так, ці с'як—ня вернім хаткі..  
Прынясём пайдзём астаткі.  
(Уздыхаючы атходзюць).

Падростак, (падбліжаючыся).

Нудна, дзядзька! Мамка с таткам,  
Ну, і жоначка з дзіцяткам,

Пагасьціўшы, разышліся:  
Па апошнее пашлі ўсе.

Пакуль зноў хто прывандруе,  
Я на памяць падарую

Паясок табе твой, дзядзька,  
Пакалею лепш, як бацька.

(Развязывае саму рукі, той бяссільна асывываецца ля грушы. Пад-  
ростак садзіцца на стала і пачынае з увагай строіць скрыпку).

Сам, (панура).

Усё старэла, ўсё, да-званьня —  
С хатай воля і прыстаньне.

Сьлепа стаюць сьведчыць людзі,—  
Суд у катаргу засудзе.

З усім родным разлучуся..  
Не вярнуся, а вярнуся—

Уся вёска сходку склічэ,  
Мне праестукі ўсе памічэ;

Скажуць: ссыльнага ня трэба...  
Зноў без хаты, зноў бяз хлеба...

З дзіцем жонка ў чужых згіне,  
А бацькі — у жабраніне...

На пагібель, на скананьне  
Ўсё згарэла, ўсё да-званьня.

(Гаворучы усё гэта, круце у руках пояс, мацуе і мяркуе яго даўжыню, і жутка усьмехаецца).

Падростак, (раптам перэстаючы строіць скрыпку і угледаючыся у вадну старану).

Зноў сюды прэ мая жонка.  
(Саскаківае са стала і ўцекае).

Сам, (як шалёны ускідае на стол і завязывае за сук ігрушы пояс).

Будзь шчасліваю, старонка!  
(Укладае галаву ў пятлю і вісьне).

Вар'ятка, (ўлетае — так сама—з галавешкай і вянком).

Дзе мой нож? усіх парэжу!  
Ніхто жыў тут не залежэ!

(Хватае, угледзіўшы, тапор).

Ўсіх парэжу, як авечкі, —  
Пасяку ўсіх драбней сечкі!

(Глянуўшы на вісячаго Сама).

На пачатак гэту йгрушу  
Ў сама горла трапіць мушу.



(Ускаківае мігам на стол і замахіваецца тапаром у шыю Сама, але падае толькі ў пояс і перэсекае яго. Сам ешчэ с знакамi жыцьця, валіцца на зямлю. У вар'яткі выпадае з рук сякера; сыходзе са стала і пачынае ізноў галубіць дзіцянё-галавешку. Сам кашляе крывёй і хрыпла стогне).

Вар'ятка, (снуючы кругом грушы).

Лю-лі, лю-лі, мой сыночэк!

Лю-лі, лю-лі, сакалочэк!

(Туліць і хочэ карміць грудзёй).

Сьлепая, (маўчаўшая дагэтуль).

Што тут творуцца за дзівы,

Божа ты мой літаеьцівы?!

Стогнуць, плачуць і рагочуць...

Што ім трэба? Чаго хочуць?

Дзяўчынка і хлопчык, (выбегаюць ужо саўсім збедзіўшыся і асалавеўшы, і чэпляюцца за спадніцу вар'яткі).

Мама, мама, дзе наш тата?

Вар'ятка.

Вон, ягнята, вон, шчэнята!

(Снуе далей навокала грушы; дзеці ад яе не атстаюць. Выходзюць нясучы лаву і другое ламацьцё, стары, старая і іх нявестка).

Стары, (садзючыся ля стала на зямлі; панура).

Ну, цяпер ужо дажынкi.

Старая, (нахінаючыся над Самам).

Адвязаўся, бедачынка,

Сам атплутаўся, міленькі.

Нявестка, (з дзіцем на руках, такжэ нахінаючыся).

А як змучыўся усенькі!

Сам, (ачунаўшы трохі, стогнучы хрыпла).

Ратаваці бег с папару  
Усіх чыста ат пажару.

Старая, (садзючыся з нявесткай наабапал яго, заламаўшы на  
каленях рукі, маркотна).

Што рабіці, што чыніці?

Нявестка, (нахінаючыся над дзіцем).

Німа чым і пакарміці:

Як спужалася, заныла  
Малако ўсё.

Стары, (глуха).

Усё скасіла,  
Прыскам, попелам пакрыла.

Сам, (с сумнай жаласьцю угледаючыся на дзіцяці, каторае  
працягвае да яго ручонкі).

Хіба ты, надросшы, дзетка,  
Будзеш бацькі свайго сьведкай.

Маладая, (уходзючы з маладым; горка усьмехаючыся).

А цяпер вясельле справім.

Малады, (так сама).

Ежай, водкай стол заставім.  
(Садзяцца на старане, абняўшыся, сумныя).

Сват, (за ім уходзе музыка і дружнына).

Прыстаў с стражнікамі едзе,  
Затрымаўся толькі недзе.

Музы́ка і дружнына, (разам).

Кажуць, едзе на дазнаньне.



Стары, (панура).

Як згарэла ўсё да званьня!

Падростак, (са скрыпкай, разглядаючы ўсіх).

Ну, цяпер то ўжо вяселье  
Не такое, як мы мелі

Са сваёю маладухай.  
Рэзнуць можна ім ад вуха.

(Строе скрыпку).

Музы́ка, (успаіўшыся).

Ты, дзе скрыпку ўзяў, пясяюха? ✓

(Уходзе прыстаў, два стражнікі і куча пагарэльцаў за імі. Ўсе ўстаюць, сядзіць толькі сьлепая, падростак і Сам).

Прыстаў.

Что, дзурьзя моі,—нешчасьце?

Колькі галасоў.

Так, так, барынька, прапасьці  
Ні за грош усім нам трэба.

Прыстаў.

Ну, ну! ласкаў Господзь з неба.  
Цяпер толькі, маі брацьці,  
Ў пратакол усё спісаці —  
Як і што —я мушу тутка.

Войчым маладога.

Гэта пойдзе, барынь, хутка.

Прыстаў, (садзючыся на патстаўленай яму лаўце і дастанчы торбу с паперамі).

Ну кажэце, як было ўсё.

Мачыха маладой:

Так пашло, як пачалося...

Соцкі.

Што-ж, пішэце: ўсё згарэла,

Толькі воласьць ацалела!

Двор памог уратаваці.

Прыстаў, (запісываючы).

А з людзей?

Голос з грамады.

Дзіцё ў хаце,

Ну, і мужа кабяціны

(паказываючы на вар'ятку).

Гэтай сьпёк агонь.

Прыстаў.

Прычына?

Колькі галасоў.

Патпаліў во гэты злодзей.

Мачыха маладой:

Каб яму дна...

Прыстаў.

Годзе, годзе!



Войчым маладога.

Ўжо пад воласьць...

Прыстаў.

Як завецца?

Колькі голасоў.

Сам.

Прыстаў.

Пакуль што разьбярэцца.  
Трэба ўзяць яго пад стражу.

Колькі галасоў.

Ніхай добра суд накажэ!

Прыстаў.

Дзе бацькі?

Колькі галасоў.

Ў такога зьвера...

Прыстаў.

Ё ў мяне для іх па пера.

Стары і старая, (патходзячы к прыставу).

Гэта, барынька, мы будзем.

Прыстаў.

Вота-ж тут стаіць вам, людзі:

Даў на вашае пралёньне

Губэрнатар разрэшэньне

І праезд дзяшовы тожэ:  
Ў хадакі ісьці сын можэ

Выбіраць зямлю ў Сібіры.

Стары і старая.

Дзякуй, барынька, вам шчыра.

Прыстаў, (складываючы торбу).

А цяпер, бывайце жывы!

Колькі галасоў.

І вам, барынька, шчасьліва!

Прыстаў, (да стражніка, паказываючы на Сама).

Забіраць яго с сабою!

(Стражнікі ўсьцягваюць Сама за рукі з зямлі).

Колькі галасоў, (насьмешліва, гледзючы, як Сам устаючы хістаецца).

Баш, на ножэньках ня ўстое.

Сам, (стогнучы балесна).

Ратаваці бег с папару

Усіх чыста ат пажару...

(Вядуць яго ў лева, за ім з—заду прыстаў і пагарэльцы. Астаюцца: ўся вясельная дружина, войчым, мачыха, старыя, іх нявестка, падростак, вар'ятка і сьлепая. Садзяцца: на зямлі — малады з маладой абняўшыся; ля іх непалёку — сват, маршалак, закосьнік, дружкі, музыка, войчым і мачыха; стары — на лаве, зьвесіўшы галаву над сталом. Усе хмурныя, сумныя, некаторыя заплакаўшыся. Гул ад пажару заціх, толькі вецер шалясьціць абтлеўшым лісьцям ігрушы).

Старая, (валючыся на зямлю, як паткошэная, ў сьлед выводженаму Саму).

Сына роднаго забралі!



Нявестка, (супакоіваючы, заплакаўшэся дзіцё).

Над дзіцём ня мелі жалю.

Сьлепая, (сама да сябе).

Што тут творуцца за дзівы? .  
Божэ ты мой літасьцівы!

Стогнуць, плачуць і рагочуць.  
Што ім трэба, чаго хочуць?

Старэц, (вышаў незаметна і стаў ля грушы, як стуль забіралі Сама.  
Увесь абвешаны па жэбрачаму торбамі: стаіць апёршыся  
абедзьвюма рукамі на кію. Загаварыў глуха, панура, і  
тады толькі звярнуў на сябе ўвагу).

З грудзей вырві сваё сэрца,—  
Зіму, лета сушы ў печцэ;

А як высахне, смалою  
Зьлі жывою сэрца тое, —

Патпалі тады лучынкай,  
Каб гарэла без упынку,

Як пажар гарэў сягонья,—  
І ідзі ў сьвет, як с паходняй:

Праўды йдзі так з ім шукаці..  
Ты ня нойдзеш.

Дзяўчынка і хлопчык, (выбегаючы і чэпляючыся за вар'ятку,  
катарая усё снуе то сюды, то туды з галавешкай у  
руках і вянком на галаве).

Маці, маці!  
Дзе наш тата, дзе наш тата?

Вар'ятка.

Вон ягнята, вон пшэнята!

Падростак, сядзіць аподаль на зямлі і пачынае іграць пагледаючы на музыку.

Былі ў бацькі тры сыны...

Паволі апускаецца

ЗАСЛОНА.







IV.

У шынкоўні.

Ноч. Зімой. Тракцір у канцы горада; з леваго боку дзьверы; каля сьцен расстаўлена восем столікаў; на сьценах вісіць колькі лубачных малюнкаў; у кутку з левай стараны вісіць абраз—перад ім цепліца лямпка з алівай; па правай старане—буфэт і паліцы з бутэлькамі, за буфэтам—шынкар; пасярод карчмы, пад сталеваньнем, зачэплена вялікая лямпка; падлога ўся ў гразі і мокрая. С пачатку нікога німа, апрача шынкара і чатырох дзяўчын да паслугі,—пасья пачынаюць сыходзіцца госьці, выгляд маюць усе яны ўбогі, прыбіты, нешчасны. Ад трэцяга абразу прайшло колькі часу.

Шынкар.

Гасьцей, як вымела мятлою,  
Хоць і мароз такі сьрдзіты.  
Бывала, гэткаю парою  
Шынок увесь бітком набіты;

Таргоўля, йдзе аж глянуць люба —  
Паўкварты, кварталы, дзе там сотка!  
Цяпер жэ ўсё ідзе на згубу —  
Гніе закуска, сохне водка.

А ўсё, ўважаю, вы прычынай;  
Гасьцей не бавіце дарэчы;  
Што ўперад вас былі дзяўчыны,  
Пры тых не знаў такой пустэчы.

1-я дзяўчына.

Э! Ваша толькі нарэкаеш.

2-я дзяўчына.

Забыўся, колькі было ўчора.

3-я дзяўчына.

Ешчэ сягоньня прычэкаеш,  
Хай толькі добра сыцюжа зморэ.

4-я дзяўчына, (хмурна).

Як мухаў рой на мухаморы,  
Збягуцца, фляшкамі зазвонюць;  
Пакуль ахвоту ўсю спагонюць,  
Пасуду высушаць бяз гора,  
Табе кішэнь, як баш, напоўнюць.  
(Чуваць топат на ганку).

Дзяўчыны, (разам).

А вось і госьць! Ці-ж не казалі?

(Уходзе двое).

1-шы.

Што за мароз пячэ сягоньня!  
Як прыскам, вочы проста смале.

2-гі.

Ў казіны рог усіх загоне.

(Садзяцца ля першага століка з левай стараны).

1-шы.

А ну, дзяўчынкі, ці кабеты, ✓  
Хай там шынкар чаго патсучэ.



2-гі.

А крэшкай так, як мароз гэты;  
А як агонь — такой пягучай.

1-я дзяўчына, (бярэ з буфэту дзьве чаркі, паўквартоўку, на каторую ўскладывае на шыйку тры абаранкі, і падае гасьцём).

Ніхай-же добра вас патсмажэ.

(Уходзюць двое).

1-шы.

Што за пракляты сівер смажэ,  
Аж косьці ў крук, як шчэпкі, верце!

2-гі

Як воўк авечэк, бярэ ў лапы.  
(Садзяцца ля 2-га століка).

1-шы.

Што-ж! Дайце нам тасей сусьветнай,  
А толькі добра там адмерце!

2-гі.

Каб аж Люцьшар у праметнай  
Разьвесіў дзіўлючыся ляпу.

2-я дзяўчына, (падаючы гарэлку, як 1-я).

І ў некле лепшай не дастаці.

(Уходзе двое).

1-шы.

Гняце і даве да зарэзу...  
Душу у целе не стрымаці.

2-гі.

Не агуе так і жалеза.

(Садзяцца ля 3-го століка).

1-шы.

Ніхай-жэ, ваша, там удружэ, —

Шынкар хай толькі знае дзела.

2-гі.

Каб аж трашчэлі сковы сыцюжы

І ўсё, ў нутры што накіпела.

3-я дзяўчына, (падаючы так сама, як 1-я).

Не знаю што— а трашчэць будзе.

(Уходзяць двое).

1-шы.

Прост, лёдам кроў сыцелася ў жылах,

Зледавацелі пэглай грудзі.

2-гі.

Пячэ, як жаб агнём на вілах.

(Садзяцца ля 4-го століка).

1-шы.

Падай там нам! А каб хапіла,

Аж сівер каб ня змог, як трутняў.

2-гі

Каб так нутро ўсё растапіла,

Як топяць шкло у печы гутнай.

4-я дзяўчына, (падаючы, як і 1-я).

Хоць пад свой дом с такім патпалам.

(Уходзе двое).



1-шы.

Абвіўся гадзінай халоднай,  
Упіўся ў шыю, як жыгалам.

2-гі.

Як ястрэб птушку рве галодны.  
(Садзяцца за 5-ты столік).

1-шы.

Гэй, гэі! жывей на стол прынаду —  
Зальём атрутаю атруту.

2-гі.

А каб мацней была ад яду, —  
Як сьмерць сама—так зьвіўнай, крутай.

1-я дзяўчына, (стаўляючы водку).

Кагось, ці штось, але атруце.  
(Уходзе двое).

1-шы.

Як пярэном, стрэляе ў сьцены,  
Кладзе нябошчыкаў ў бяспуцці.

2-гі.

Людзей зьедае, як конь сена.  
(Садзяцца за 6-ты столік).

1-шы.

Тасей, што льецца зьмейнай хваляй,  
Ў шалёным высвенцанай зельлі.

2-гі.

Каб аж нябошчыкі ўставалі,  
Каб аж крыжы з магіл запелі.

2 я дзяўчына, (падаючы водку).

Хтось запяе, хоць мо' не ўстане.

(Уходзе Сам — адзін).

Сам.

На небе сонцэ зледаваціў,  
Імглою зоры ўсе загаціў,  
Зямлю патрэскаў на кургане.

(Садзіцца за 7-мы столік).

Ня будзьце-ж толькі скупы ў мерцэ, —  
А крэпчай так, як кроў жывая;  
Каб так паліла ў цэлым сэрцы,  
Як хата родная палае.

3-я дзяўчына, (падаючы водку).

Крапчэй, як вар сьлязы сірочай;

А вагнісьцей, як крыўды вочы.

(У шынку усліваецца гоман; дзеўчаты ўвіваюцца, падаючы гасьцём  
то водку, то піва).

Пры 1-м століку.

1-шы, (да 2-га)

Пі! Што глядзіш, як-бы нясьмела?

Пі, каб аж сэрцэ скрыгатала!

Каб аж душа, як дым, курэла

І дымам вочы засьцілала.

2-гі, (падымаючы с 1-м чаркі).

За згубу лепшай, сьветлай далі,  
За працьвітаныне чорных хвіляў,  
За тых усіх, што мяне гналі,  
Пакуль аж тут не утапілі!



Пры 2-ім століку.

1-шы, (да 2-га).

Сам галавы сваей ня вешай:  
Табе яе другі павесе...  
Пі, каб аж процьму ўсю усьцешыў,  
І ў гэтай сам струпеў пацесе.

2-гі, (падымаючы чарку).

За тые плечены прылады, —  
За тых, што точенаю сталей  
Былі ва ўсіх пуцях завадай,  
Пакуль аж тут не прыкавалі!

Пры 3-м століку.

1-шы, (да 2-га).

Што гнеш свой карк, як вол у плузе,  
Зямлю капаючы нарогам?  
Пі, як канюх расу на лузе,—  
Ярмо ты нойдзеш за парогам.

2-гі, (бяручы чарку).

За тые пухавы пасьцелі,  
За торны, стогі аж пад неба, —  
За тых усіх, што хлеб мой елі,  
Пакуль мне тут не далі хлеба!

Пры 4-м століку.

1-шы, (да 2-га).

Што круціш сумна галавою,  
Як касьцеломнаю машынай?  
Пі, каб аж трэсла ўсім табою,  
Як трасе вецер навуцінай.

2-гі, (падымаючы чарку).

За тую комінную сажу,  
За сьвіст гудкоў, за дым крывавы,—  
За тых усіх, хто мяне пражыў,  
Пакуль гарэць тут не заставіў!

Пры 5-м століку.

1-шы, (да 2-га).

Што сеў, як мокрая варона?  
Пі, як кроў смочуць с тваіх косьцей!  
Заліся гараю шалёнай,  
Каб аж тапелец пазайздросьціў.

2-гі, (падымаючы чарку).

За тые дзікіе напасьці,  
За нашу братскую нязгуду,  
За тых, што сьлед закрылі к шчасьцю,  
А паказалі сюды ходы!

Пры 6-м століку.

1-шы, (да 2-га).

Не закладай рук, як-бы ўсыпаў  
У печ апошнее заруда.  
Пі, каб аж вылецелі скрыпы  
З грудзей тваіх, як с кол на грудях.

2-гі, (бяручы с першым чарку).

За тые збэшчэныя сілы,  
Што самі чэзнучы ў пракляцьці,  
Усе з нас высмакталі жылы,  
І сюды звабілі смактаці!

(Уходзяць тры дзеўчыны).



1-я.

Пусьціў на вуліцу уперад.

2-я

Людзкое ўсё здзёр, апаганіў.

1-я.

Цяпер сюды прэ, як у нерат.

3-я.

На славы, долі патаптаньне.

(Расходзяцца і прыседаюць к гасьцём).

1-я, (пасажываючыся к Саму).

Ты што адзін так, небарака,  
І чаркі, бачу, не чэпаеш?  
Са мною выйй, як са ўсякай,  
І думай, што з дачкой гуляеш.

Сам, (падымаючы з дзяўчынай чарку).

За тых, хто родны край зністожыў  
І к цемрам вечным кладкі мосьце.  
За тых...

Шынкар, (перэпыняючы Сама).

А што на сьвеце божым  
Чутно цекавенькаго, госьці?

Пры 1-м століку.

1-шы.

Што-ж? Народ грэйца, як можэ:  
Агонь раскладывае ўсюды.

2-гі.

С кастры сплясьнеўшай і саломы..  
І то ўсё грэюцца прыблуды.

Пры 2-м століку.

1-шы.

Масты старыя йдуць на зломы,  
Старыя стаў паліць руіны.

2-гі.

Не збудаваўшы сабе новых--  
Мець будзе духу, як з націны.

Пры 3-м століку.

1-шы.

Ўжо тлеюць вогнішчы у ровах,  
Пяройдуць скора і на горы.

2-гі.

Пачаў патпал разводзіць з нізу,  
Каб сам прапасць лепш мог у норах.

Пры 4-м століку.

1-шы.

Стаў класьці ўжо на вогны маты;  
Ў куты кладзе абноскі рызаў.

2-гі.

К вакнам прыладжывае латы,  
А дзьверы насцьцеж раскрывае.



Пры 5-м століку.

1-шы.

А ўсё-ж, і ў горадзе і то ўжо  
Агонь на вуліцах палае.

2-гі.

І гінуць самі ў ім, як смоўжы,  
Нагой сьляпою растапаны.

Пры 6-м століку.

1-шы.

Але ахвота змагаць сьцюжу  
Ўсіх с пасьцелі прэ ад рана.

2-гі.

Ахвотай і надзеяй дужы,  
На дзеле-ж слабшыя ад мухаў.

Сам.

Замала сівер епчэ хухаў,  
Замала пёк рабоў пакорных;  
А ў думках выхаваны зморных,  
Не знаюць, дзе пячэ, дзе студзе.

Мнішка, (увышла з двара і, адбіўшы паклон у старану аб-  
раза, абходзе столікі).

На манастыр і на храм Божы...

С 1-го століка.

С-над храмаў лепш ідзі у людзі  
Палоці грады, жаці збожэ.

С 2-га століка.

Лепш лён ідзі чэсаць і прасыці,  
Для голых шый лепш кашулёны.

С 3-го століка.

Несла-ж ты помач у нешчасці  
Ў свае радзімыя староны?

С 4-го століка.

У муры чымся зашывацца,  
Ідзі лепш к працы на прасторы.

С 5-го століка.

Не мур павінен храмам звацца,  
А цэды сьвет—зямелька, зоры.

С 6-го століка.

Дзяцей ідзі лепш гадаваці,  
На бітву будучую сілы.

С а м.

Йдзі сонца ўсходу выглядаці  
Над сваіх прадзедаў магілай.

(Уходзе фокусьнік; мнішка з нічым выходзе).

Фокусьнік, (достаючы с-пад палы паперыну, зложэную гар-  
монікам, і кланяючыся гасьцям).

З вашай ласкі, сазваленьня  
Даць хачу вам прэдаўленьне,  
Каб вас лепш ахвота брала,  
Лепш шыркоўня таргавала.

(Паказываючы).





Вось кусочек вам паперы—  
І ня белы, і ня шэры—  
Ў сабе мае моц такую.—  
Што захочэце, збудую.

Перш, во хата, як ёсць, хата,  
Каля хаты—плот, як крата: ✓  
Мужычок сядзіць у хаце  
І пляце сабе сам лапці.

А вось хорам, як ёсць, дворны,—  
Пабеляны і прасторны: ✓  
Хтось ля ганку стаў без шапкі,  
І цалуе пана ў лапкі.

Гэта фабрыка ўжо будзе,—  
Вось закурэны ў ёй людзі:  
Ў неба с коміна дым вале,  
Як-бы душ там гатавалі.

Во—шынкоўня, як і наша,  
Так галубе, як і страшэ;  
Шынкарочек за буфэтам:  
Рад гасьцём зімой і летам.

Суд—будынак значэ гэты,—  
Кругом вострыя штахэты:  
Заседаюць у ім судзьдзі—  
Брушкі тоўсты, ў бляхах грудзі.

А во! гэты мур цэгляны, ✓  
Нашым братам збудаваны:  
У вокнах краты, тоўсты сьцены..  
Ну,—астрог—наш хлеб штодзённы.

Тут сібірскіе абшары:  
Поле пусткай, небо—ў хмарах;  
Сьцюжа, лес садуць пакутай,  
Як-бы званы вечных путаў.

Тутка—могілкі шарамі  
Між лазовымі кустамі,  
Толькі крыжа штось ня відна...  
Знаць, яму тут стала стыдна.

А вось сельская зноў хата,  
Каля хаты плот, як крата;  
Мужычок сядзіць у хаце  
І пляце сабе сам лапці.

Далей—тое ўсё, як казкай...  
А за працу мне што ласка:  
З гурту—нітачка, другая,  
А ўжо голы пятлю мае.

(Апходзючы гасьцей с шапкай).

Будаваў без інжынера,  
Без людзей і без сякеры.

Колькі галасоў, (кідаючы медзякі ў шапку, пасьле чаго  
фокуснік выходзе с шынкуні).

Што-ж? ня дрэнныя паперы.

Па выхадзе фокусніка, Сам пачынае нехаця званіць пальцамі па леры.  
Усе звертаюць на яго ўвагу).

Колькі галасоў.

А, лернік! Што там шэпчэш звонам?!  
Грымні, каб чутна ўсім было нам.



С а м, (кладучы леру на каленях).

Канечна, мае голас лера,  
Бы толькі слухалі вы шчыра

(Грае, манатонна напеваючы).

Ходзе сьцежкай-пуцявінай  
Ад хаціны да хаціны  
Лернік з лерай звонка-струннай,  
Пагледаючы ў сьвет сумна.

Сонцэ потам палівае,  
Ноч жудою спавівае,  
Вецер сьвітку рве і шчыпе,  
Сьнег у вочы смольлю сыпе.

Сыпе ў вочы, як пасеі,  
Бараду яго развеіў  
На старонкі на абедзьве—  
Ён пляцецца ледзьве-ледзьве. ✓

Плечы горб гняце пахіла,  
Грудзі ўшалі, як магіла,  
Чуць-чуць ходзяць ходам ногі  
На дарогу, то з дарогі.

Ёмка ўжо трасуцца рукі:  
Многа мелі, знаць, дакукі;  
Толькі голас знае дзела,—  
Дабываюць грудзі сьмела.

Чуць ідзе, а звоне з лерай  
На старонкі на чатыры  
І старой, і новай песьняй  
Так магуча, так балесьня.

А каліж к нам змілаванье  
З дальней далі прыдзе, гліне?  
Лад-парадак пазаводзе,  
Думкі песьняй асалодзе?

А каліж к нам рыцар важны  
Прыплыве Дунаем с княжнай?  
Нае падыме, заахроце  
К лепшай славе і рабоце?

А каліж к нам прыдуць весці,  
Што пара усім засесці  
На пачэсным на пасадзе  
Ў роўнай долі, ў роўнай радзе?

А каліж мы загуляем  
За вялікім караваем,  
Закальшэмся каронай  
Ля дубровы ля зялёнай?

А каліж наклепім косы  
На чырвоныя на росы,  
Што палеткі сушаць нашы,—  
Хлеб людзям, а коням пашу?

А каліж песьняр вялікі  
Нашай песьняй пусьце клікі  
І гарой і даліною,  
Дрогне небам і зямлёю?

А калі ўсё гэта будзе?  
Дзе схавана, дзе марудзе?  
Ходам ходзе, — не прыходзе,  
А здаецца клічэм годзе...



Клічэм каней на пагоду  
Ад усходу да заходу,  
Молім, сеем рэчкай сьлёзы  
Ад марозаў да марозаў;

І нічога, а ўсё толькі  
✓ Паганяюць больку болькі,  
Са старонкі левай, беднай  
Маладзік стрэчаем бледны.

✓ Ждуць пасеву горы, доли,  
Нашы нівы, нашы сёлы,  
Німа-ж мейсца ад залома  
Ані ў полі, ані дома.

Пакрывіла сьцюжа хаты,  
Пазметала стрэхі з латаў, —  
Пазметала, не спытала  
Ў чыстым полі пахавала.

Спад глухога неба хмары  
Кветкі губяць на папары,  
Бор хістаюць векавечны,  
Дуб кладуць далоў няўсечны.

Усё палашчуць і дрыгочуць;  
Хоць бы йшлі ўжо—йсьці ня хочуць.  
Хто прагоне, хто ўбароне,  
Крыжам ляжэ на загоне?

За гарамі, за даламі  
Дрэме сонцэ нашэ з намі;  
Ночка ходзе, не атходзе,  
І сьляпой савой заводзе.

Ад далёкіх, блізкіх ветраў  
На жывых напала нетра,  
На забранай сенажаці  
Стогнуць дзеці, плачэ маці.

Ані знаку агнецьветаў,  
Праўды-маткі ня шлюць сьвету  
Жыватворнаю крыніцай  
Ад граніцы да граніцы.

Лернік-лазар ходзе плачэ,  
І ніхто яго не бачэ.

Не прыходзе змілаваньне  
З важнай вёсьцю ў добрым стане.

Усе мімавольна паўтараюць аношніе дзье звароткі пад тахт песьні  
Сама. Пачыпаецца напеваньне бяз слоў, каторае паволі усліваецца у  
нейкую жутка-сумную прыдаўленую мелёдыю; становіцца што раз  
ясьней с чутнымі выразна славамі. Маўчыць толькі шынкар.

...Вырвалі счасьце, вырвалі вочы,  
Думы паганюць неславай;  
Сьцежкі заслалі цемраю ночы,  
Рыпоць у процьму канавы.

Тутка мы п'яны, ах, п'яны  
Вечным пракляцьцем сваім:  
Гоючы вечныя раны,  
Новыя раны тварым.

\*

Выжэй, ці ніжэй—цёмра-пацёмкі:  
Ўсходу-паходні не знаці.  
Продкі ў магіле, ў путах—патомкі,  
З намі, прад намі—безхацьце.



Тут п'яны мы, як сьляпые;  
Сьлёзы з атрутаю пьём:  
Помнючы петлі старыя,  
Новыя пумы кўём.

\*

Зьвязаны рукі, душы ў балодзе,  
Зьверства спраўляе Каляды;  
Сьвіет гругановы целам калоце,  
Гадзіны сыкаюць здрадай...

Тутка мы пьём, не марудзім,  
Вечнай адданы кляцьбе:  
Даўных прагункаў забудзем,  
К новым—пад йюдзім сябе.

\*

Хто лепш ярмом нас здаве, прыцісьне,—  
Бьём таму ніжэй паклоны,  
І ненавідзім так безкарысьне,  
Як безкарысны ўсе нашы плёны.

Тутка мы п'яны, ах п'яны...  
Як сэрцэ ядам зьмяі.  
Тут, там нам праўда не знана—  
Хто мы: зьвармі, ці людзьмі?

(Уходзе малады стражнік; шынкар паказывае яму мейсцэ пры 8-м апошнім століку каля самага буфэту. Песьня ізноў пераходзе ў нямы— баз слоў — гул. Скора за стражнікам уходзіць два музыкі — адзін са скрыпкай, другі—з гармонікам; як увышлі, ўсе перэсталі пець).

Колькі гасьцей, (разам).

Ціха! Ўжо прышлі музыкі.

(Музыкі садзяцца па левай старане, ля дзьвярэй, і зводзіць скрыпку з гармонікам).

С 1-го століка.

Як добра, што шынкар паклікаў...  
Зайграйце, толькі-ж не фальшыва—  
Як судзьдзі, купленыя медзяй.

С 2-га століка.

Ніхай маланкай смык паедзе  
А так сьвістуча, так ігрыва,  
Як куля, пушчэная ў птушку.

С 3-го століка.

Як аплявухі, рэжце, звонам;  
Гудзі гармошкай, як кадушкай,  
Як бізуном гудзе аконам.

С 4-го століка.

Скрышніце йскрыпкай і гармошкай,  
А так пісуча, так прымерне  
Як тые ў фабрыках шасьцерні.

С 5-го століка.

Зьвініце, йграйце п'яна—звонка,  
Як шклянкі гэтыя і флянкі,  
Каб аж забегалі мурашкі!

С 6-го століка.

Зьвініце, як ноч гэта звоне,—  
Як на змазоленай далоні  
Зьвініць апошняя капейка.

Сам.

Я чуў, шмат лет таму, жалейку ..

(Музыкі, глушучы далейшыя словы Сама, пачынаюць іграць „ой-ра, ой-ра“; некаторыя з гасьцей выкручваюць п'яна, у тахт ігры, за столікамі нагамі. Усе гаманяць і ў нос патпеваюць музыкам).



Сам, (як музыкі перэрвалі ігру).

А каб цяпер — „Волны Дунаю“...  
Дунай я часта ўспамінаю.

(Іграюць „Волны Дунаю“, усе ім патцягіваюць; пасья—як падніманые з нейсца няведамай сілай—пачынаюць у пары з дзяўчынай круціцца выгляд кожная пара мае не натуральны — поўдзікі, пануры; астальныя—па адным пры кожным століку—седзяць і глуха патпеваюць музыкам: Сам так-жэ круціцца; стражнік сядзіць. Па колькі мінутах, атчыняюцца ў шынку дзьверы і двух мужчын уцягіваюць замёрзшую скасьцянеўшую кабету; ўсе, не дагледзеўшы гэтаго, час нейкі ешчэ круціцца).

Шынкар, (так-жэ не зауважыўшы с пачатку).

Што гэта? Што? Сьвяты Бог з вамі!  
Скуль вы с такою падарожнай?

1-шы мужчына. (Музыка і гульня ціхне).

Замёрзла тутка пад вакнамі,  
Ешчэ к жыцьцю вярнуці можна.

2-гі мужчына.

Мы йшлі сюды шукаць начлегу,—  
Глядзім—ляжыць, як корч, кабета.

Шынкар.

Нясіце сьнегу! Жывей сьнегу!  
Сьнег памагае ў разох гэтых.

Нехта з гасьцей.

Так, як нябошчыку палонка.

(Усе апступліваюцца каля замерзшай і угледаюцца).

Стражнік, (атскаківаючы, як-бы спужаўшыся).

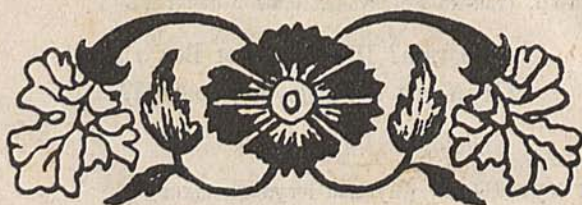
*Моя мамаша...*

Сам, (валючы ся на кален над замерзшій.

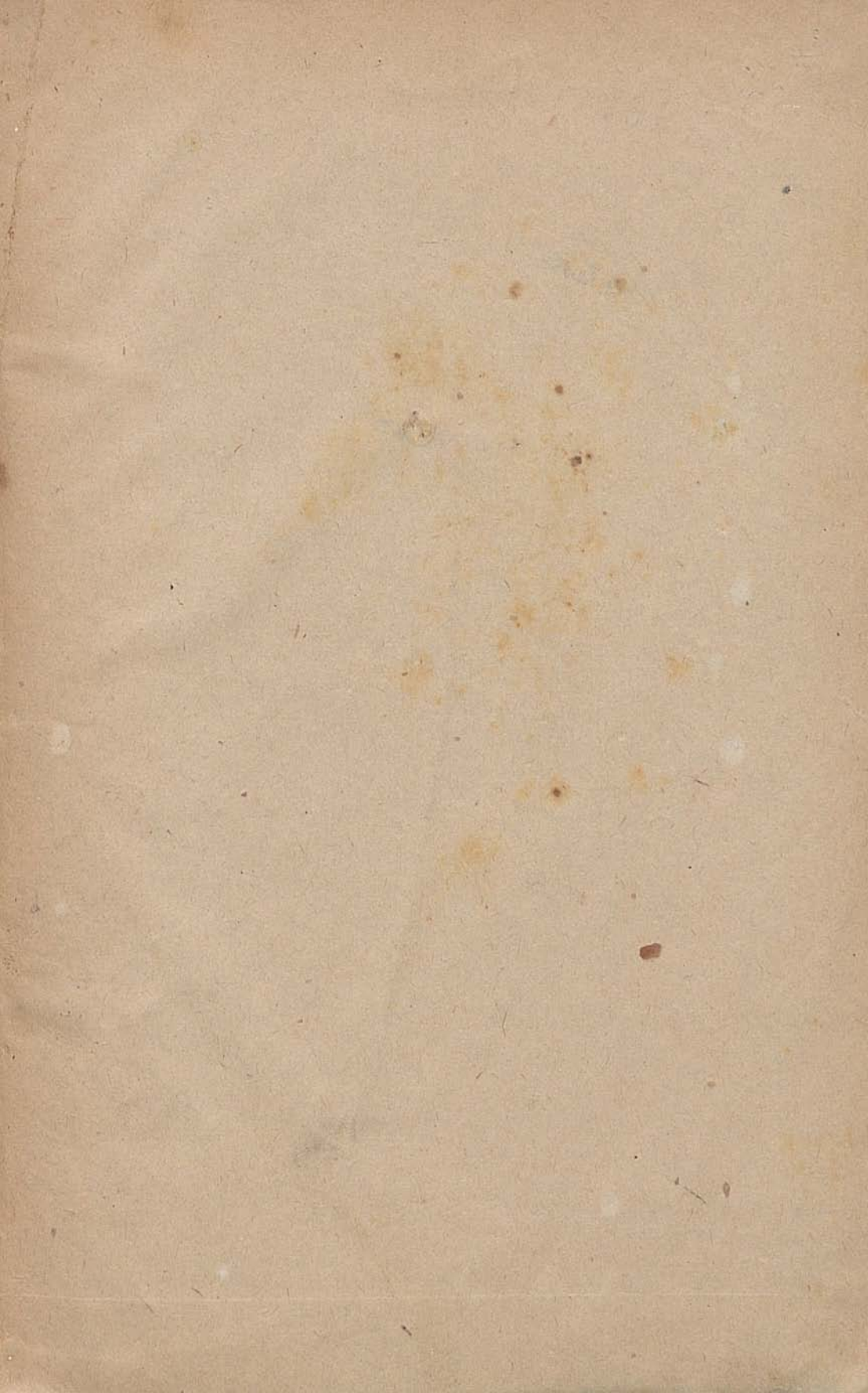
Мая жонка...

**З а с л о н а.**

Цецярбург, 8/VIII, 1910 года.







1964 - 1

1964 - 1  
1994

1964 - 1  
1994









80000002480 146